

MAGYAR SÁG

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP

ELOFIZETESI ÁRAK:	
Helyben: Egy óra kor. 1.—	Vidékire: Egy óra kor. 1.20
Negyedévre — 3.—	Negyedévre — 3.60
Félévre — 6.—	Félévre — 7.—
Egész évre — 12.—	Egész évre — 14.—

Egyes szám 4 fillér, vidéken 6 fillér.

A lap megjelenik hétfő kivételével minden nap
Kéziratokat nem ad vissza a szerkesztőség.
Telefon száma 54—67.

SZERKESZTŐSEG ES KIADÓHIVATAL
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Hirdetések petit számításal, díjszabás szerint.
Apró hirdetések ára: egy szó 4 fillér, vastagabb betűvel 8 fillér.

Hol van az ellenség?

Budapest, október 29.

Közel egy esztendő óta nagy háború folyik Magyarországon. Folyik a szóhárc a képviselőházban, pártkörökben, törvényhatósági gyűléseken mindenfelé. A vita során egy sajnos tény nyomul mindinkább előtérbe. Sajtóban és röpiratokban, szónoklatokban és bizottsági tárgyalásokon, Budapesten és Bécsben, mindenütt az vált ki a vitából legélesebben, hogy megtagadják Magyarországot ezeréves alkotmányát, elvitatják törvényben biztosított jogait.

Az 1867. évi XII. t.-c. 11. és 12. §-áról a legesodálatosab magyarázatok olvassuk és halljuk. Pedig világos és félremagyarázhatatlan az. A 11-dik §. így szól:

«Ő Felsége a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mind az, ami az egész hadseregnek és így a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészítő részének egységes vezérletére, vezényletére és belsejére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.»

Világos ebből, hogy ő Felsége — a magyar király — alkotmányos joga az, ami a magyar hadsereg vezérletére, vezényletére és belsejére vonatkozik. Nincs ebben egy betű sem arról, hogy a velünk szerződéses viszonyban álló osztrák birodalom császára, legfőbb haduri jogon, önkényileg rendelkezhetik a magyar hadsereggel, mely a közös védelemnek kiegészítő része. Világos ez a törvény nagyon csak végre kellett volna hajtani.

Éppen ilyen világos a 12. §., mely így szól:

«De a magyar hadseregnek időnkénti kiegészítését s az újoncok megajánlásának jogát, a megajánlás föltételeinek és a szolgálati időnek meghatározását, ugyszintén a katonaság elhelyezését, élelmezését illető intézkedéseket az eddigi törvények alapján mind a törvényhozás, mind a kormányzat körében, az ország magának tartotta fenn.»

Bizony ez sem császári és királyi közös hadseregről — de világosan és kifejezetten magyar hadseregről szól, Magyarország hadseregéről. Hogy és miként lett ebből mégis K. K. Armeé, arról feleljenek azok, akik Magyarországot 1867 óta kormányozták. Feleljenek azok, akik ez idő óta a magyar királyt befolyásolták és jó tanácsaikkal támogatták.

Amit azonban harminchét év óta elrontottak, azt hamarosan helyre hozni nem lehet. Amit harminchét esztendő alatt elalkudtak, azt egy országgyűlési ülészakban vissza vinni nem lehet. Hogy ez így van, tudnia kell a legegyszerűbb embernek is, annál inkább tudnia kell az országos képviselő uraknak. Éppen ezért nagyon helytelen és kimondhatatlanul káros volt felidézni ezt a szélmalomharcot a legszerencsétlenebb időben.

Mielőtt neki fogtak e harcnak, jó lett volna kissé körültekinteni az országban és látni nagy nyomorúságainkat. Ha pedig olyan nagy harci kedvük volt, találhattak volna közelebb is ellenséget. Olyan ellenséget, melylyel szemben a harc nem lett volna meddő.

A tisztelt képviselő uraknak, akiknek olyan nagy a harci kedvük, szolgálhatok egy jó tanácsal. Vegyék elő a hivatalos lapot és tanulmányozzák kellő figyelemmel az árverési hirdetések rovatát. Ezerek és százezrek veszedelmével találkozunk e hirdetésekben lépten-nyomon. Százezrek pusztulásáról beszélnek ezek a lapok. És most már nemcsak Máramaros, Bereg, Ugocsa, Trencsén és más fölvidéki nép portáján ütök meg egyre másra a dobot. Nem csak szegény ruhén és tót polgártársunk kezébe adják a kol-dusbotot. Pusztul az Alföld színmagyar népe is. Kétségbejött nyomorúság tanyáz a székelyek és oláhok között. Tizezrével vándorol ki a nép minden felől. S e kivándorlók között, sajnos, a székelyek és a magyarok járnak legelől.

Azt az ellenséget kellene már egyszer meglátni, melynek a mi ezeresztendő multunk, a mi országunk és népünk kizsákmányolható egy-rűség. Azt az ellenséget, melynek Magyarország vérről öntözött földje csak árverésben megvehető olesó portéka. Azokat az ellenségeket is jó lenne már egyszer meglátni, akik elfelejtettek minden kötelességet, magára hagyták és kiszolgáltatták az ország népét minden veszedelemnek. Jó lenne már egyszer férfias bátorsággal magunk elé állítani igazi helyzetünket és keresni, hogy hova vezet ez a mostani harc.

A felelet nagyon egyszerű: még nagyobb pusztulásra, még nagyobb nyomorúságra. Ha minden egyébtől eltekintünk, a mi helyzetünket súlyosítja és csak arra az egyre gondolunk, hogy hány ember, közöttük mennyi kigazda nem fizeti be május óta az adóját. Ha tekintetbe vesszük, hogy a törvényen kívüli állapotnak előbb-utóbb mégis csak vége szakad és akkor azután tüzzel-vassal, az óriási módon fölszaporodott adóhátralékok behajtására kerül a sor, már ebből is be kell látnunk a fenyegető veszélyt.

Mi fog következni. Az, hogy az adófizetők százezeinek portáján megjelenik a végrehajtó és megszólal a dob. Árverésre kerül a legszükségesebb házi-állat, esetleg a kenyéradó föld és a lakásul szolgáló ház is. Ezer és ezer kisbirtok kerül majd ismét idegen kézre, népünk százezei a nyomorúságba.

Jó lenne ezeket is fontolóra venni, mielőtt újra megindulna és ismét tovább folya a már egy esztendő óta tartó elkeseredett harc.

Tótváradi Kornis Elemér.

A válság.

Budapest, október 30.

A szabadelvű párt tegnap este megtartotta végre rég várt értekezletét, mely elé nagy érdeklődéssel tekintett az ország politikai közvéleménye. A pártkör nagyterme zsufolásig megtelt képviselőkkel. Feljöttek erre az értekezletre a legrégebben látott mezei és erdei hadak is, ott hagyva a késő szüreteket. A pártkör külső tagjai, főispánok, hírlapírók a mellékhelyiségekben szorongtak s onnét hallgatták a hozzájuk hatoló zugást, éljeneket. Az öreg elnök, báró Podmaniczky Frigyes erre az ünnepi alkalomra fekete ruhába öltözve foglalta el helyét. Gróf Khuen-Héderváryn kívül ott voltak a lemondásban lévő miniszterek s természetesen a leendő miniszterek és államtitkárok is teljes számban. Mert úgy van most a szabadelvűek közt, hogy egyik sem tudja, hogy a másik — akit még tegnap a szürkeség homálya fődött — nem lesz-e miniszter. Olyan volt a pártkör, mint a zsongó méhkas, amely fölött mégis valami forrongó hangulat lebegett. Az arcon az izgalmas várakozás hatása tükröződött vissza s érezte mindenki, hogy ez a nap és a következő eldönti a párt egységének dolgát.

Báró Podmaniczky elnök megnyitva az értekezletet, először is lehullt a titkok titkáról a lakat. Münnich Aurél, a kilences bizottság előadója felolvasta e bizottságnak annyi vajadás után megszületett és most gróf Tisza István által kutba dobni készülő programjavaslatát. A javaslat egyes pontjainál felharsant az éljen, kivált ott, ahol a hadsereget illetőleg a nemzeti jogok érvényesítéséről volt szó. Éljenzett különösen a volt nemzeti párt, mert hiszen ami nemzeti tartalom van e javaslatban, az gróf Apponyi Albert kitaró magatartásának, hosszú küzdelmének becses eredménye.

— Egyhangulag elfogadjuk! — harsant fel itt is, ott is a körben, csak Münnich Aurél, akinek tiszte lett volna e programot elfogadásra ajánlani, jött indulatba:

— Előbb hallgassák meg Tiszát! — kiáltott mérgesen.

És meghallgatták gróf Tisza Istvánt is, amikor leszakadt a titkok második részéről, az ő módosításairól is az elzáró pecsét. És ekkor hiába hangzott fel az erőszakolt éljen, az a bizonyos szorongás a lelkekben, elmékben csak még fokozódott. Előbb hallhattak a szabadelvű pártiak a nemzeti jogok érvényesüléséről, most hallhatták, láthatták, hogy ezeket a jogokat, egyet a másik után, mint szedegeti vissza gróf Tisza István ur. Minden külsőség dacára úgy hatott ez a módosító beszéd, mint a lélekharang kongás. A volt nemzeti pártiak egymás között mondták: — Temet ez valakit. A magyar nyelv jogát, a magyar érzés jussát a magyar ezredében.

Ekkor már szinte érezhető volt az a gondolat, ami a zsufolt teremben az egyik embertől a másikhoz átfutott, hogy nagy küzdelem lesz ebből még a szabadelvű pártban.

Gróf Tisza István után nem éppen közvetve gróf Apponyi Albert a *Ghyczy* emlékszóbra előtt állott fel szólásra s a következetességnek minden erejével védte a kilences bizottság programját. Rámutatott arra a nagy ürre, mely a program és Tisza módosításai között tátong, kivált nemzeti szempontból. Elmondta, hogy ő a programba foglalt nemzeti jogokat csak minimálisoknak tartja, de ezekből aztán lefaragni még többet nem engedhet. Rámutatott arra, hogy gróf Tisza István módosítása még a nemzetnek leg-elemibb jussát, a vezényszó megállapításához való hozzájárulás jogát is mindörökre kizárja nemzeti törekvéseink sorából. Történt már egy ilyen kísérlet — ugymond — 1807-ben a bécsi udvari körök részéről, de azt akkor a Karok és Rendek a leghatározottabban visszautasították. A szabadelvű párt a magyar jogokért lelkesülő része éljenezve vette körül Apponyi Albertet. A másik rész — hallgatott. Egyik-másik talán azon gondolkodott, hogy választói őt is a nemzeti jogoknak ezen védelméért küldték fel az országgyűlésbe.

Szell Kálmán a volt miniszterelnök jutott aztán szóhoz. Mindenki várt tőle valamit és hozott is valamit. A komolyan gondolkodó képviselők megdöbbenve látták, hogy ez az államférfi mint tördeli darabokra, teszi csúfá azt a munkát, a programjavaslatot, aminek megalkotásához tudásával, munkájával tegnap hozzájárult; az elnökele alatti bizottság programját. És látták, hogy ennek a programnak letaposott darabjaiból hogy építi a lépcsőt gróf Tisza István miniszterelnökségéhez. A nemzeti jogokból ő és Héderváry egykor többet kínáltak meg, mint gróf Tisza István, de ha Tisza István most a kevesebbet hozza, hát ő, Szell Kálmán ezzei is beéri. Tisza környezete hálás is volt ezért. Eljenzett s kezét szorongatta Szell Kálmánnak.

— Megmentetted Tiszát! — bókoltak előtte.

Szell Kálmánnak Ivánka Oszkár adta meg az első érdemleges választ. Én azt tartom helyesnek, — mondá — ha mindenki ragaszkodik

ahhoz, amit egyszer elfogadott. Csak az, aki úgy tesz, önt tiszta vizet itt és választói előtt a pohárba.

— Ugy van! Ez az igaz! — kiáltották közbe. Rámutatott arra, hogy a módosítások igenis lényegesek s hogy azokat csak Magyarország rosszakaratu ellenségei találhatták így ki. Ivánka Oszkár után még Münnich Aurél szólt és védekezett személyes kérdésben s ezzel az értekezlet hivatalos része véget is ért tegnap.

A válság pedig tart tovább s most ott forrong lázong a szabadelvű pártban. A tegnapiak után még kétséges dolog, hogy a Tisza módosításainak meglesze-e a többsége? Sokan bizakodnak, de sokan látni vélik, hogy az ószabadelvűek közt is nagy számmal vannak, akiket leköt a választói kívánsága és az ezek előtt adott szó, mely a nemzeti követelmények melletti állásfoglalásra kötelezi őket. Ezeket kívül a volt nemzeti pártiak — s hir szerint — a gróf Andrassy csoportjához tartozók sem szavazzák meg a Tisza-módosítást. Ugy látszik azonban, gróf Tisza István erre is el van már készülve. A pártkörben ugyanis többek előtt mondta:

— Helyemet nem hagyom el, még ha kisebbségben maradok is. Mert most nem úgy jöttem, mint a multkor, közvetíteni.

Hát felfogásnak ez is felfogás — hangoztaták többen, — de nem alkotmányos.

A függetlenségi pártban gróf Tisza István módosításának nyilvánosságra jutása után leszereletről már szó sincsen. Ők — ugymond — harcolni fognak mindaddig, amíg el nem ismerik a magyar nemzet jogát a magyar hadsereg vezénnyelvének megállapítása dolgában. A néppárt, az most is várakozik, de készül Tisza István ellen. Ez a mai helyzet. S az erre vonatkozó értesüléseinket az alábbiakban adhatjuk:

Programm és módosítás.

Münnich Aurél előadói beszédében terjesztette az értekezlet elé a kilences-bizottság program-tervéről szóló itt következő jelentést:

Az országgyűlési szabadelvű párt ez évi szeptember hónap 28-án tartott értekezletéből egy kilenc tagu bizottságot küldött ki oly utasítással, hogy a katonai kérdésekre vonatkozó párt-programm tervezetét készítsen és ezt terjeszse a párt értekezlete elé.

A kiküldött bizottság alábbiakban terjeszti javaslatát a tisztelt pártértekezlet elé:

1. A közös hadsereg jelvényei, melyek ma alkalmazásban vannak, nem felelnek meg az ország közjogi állásának és ezért a jelvények kérdése közjogunknak megfelelően rendezendő.

2. A katonai büntető eljárás mielőbb terjesztessék az országgyűlés elé. A szóbeliség és nyilvánosságra alapított eljárásnál a magyar állam nyelve érvényesítendő. — Ennek módzatait az előterjesztendő törvény lesz hivatva megállapítani.

3. A közös hadsereg szolgálati kötelezettség teljesítése körüli törvényes kedvezmények legfelsőbb foku eldöntése kizárólag a honvédelmi miniszterre bizassék és ezen kedvezmények odaitélése lehetőleg méltányos alapokra fektetessék.

4. Régi törvényeinkben is ismételtelen kifejezett kívánsága és senki által kétségre nem vont jogos igénye a magyar nemzetnek, valamint a harcosság lehetősége fokozása szempontjából eminens érdeke a hadseregnek is, hogy a magyar csapatok magyar tisztekkel láttassanak el és a nemzet fia a hadsereg vezetésénél megfelelő mértékben érvényesüljenek. Szükségesnek látjuk ennél fogva, hogy:

a) az 1868-ik évi augusztus hónap 11-én kelt legfelsőbb kézirat értelmében a nem magyar csapatoknál szolgáló magyar honos tisztek magyar csapatokhoz helyeztessenek át;

b) a tisztképzés ügye akként fejlesztessék, hogy a magyar tisztek létszámában mutatkozó hiány fedezése és a magyar csapatoknak magyar tisztekkel való ellátása állandóan biztosítottassék.

E célból magyar ifjak számára fenntartott megfelelő számú alapítványi helyek alkotása s amennyiben szükséges, az ország területén elhelyezett új képzőintézetek felállítása, esetleg a honvédség képzőintézeteinek további kiépítése által annyi magyar ifjunak tisztté való kiképzése biztosítandó, hogy a magyar tisztek száma a hadsereg tisztikarának minden ágazatában azon mértékét érje el, amely a magyar honos legénység számárányának megfelel.

Tisza módosítása.

c) Ugyanazon célból szükséges továbbá az is, hogy a közös hadseregnek az ország területén elhelyezett s lehetőleg magyar honos tisztek vezetésére álló, tisztképző intézetben a tanterv akként módosítottassék, miszerint az intézetekben a tantár-

c) Ugyanazon célból szükséges továbbá az is, hogy a közös hadseregnek az ország területén elhelyezett tisztképző intézeteiben a tanterv akként módosítottassék, miszerint az intézetekben a tantár-

A fürj.

— A Magyarság tárcája. —

(Turgenyev Sz. J.)

II.

Csakugyan minden úgy történt. Mikor szemem bezáródott, sirni kezdtem.

— Hát téged mi lelt? — kérdé atyám nevetve.

— Sajnálom szegényeket — felelém. — Kötelességét teljesítette s megölték. Ah ez nem igazság.

— A ravaszt akarta adni — válaszolta atyám — de Kincs még nálánál is ravaszabb volt.

— Gonosz Kincs! — gondolám. — E pillanatban azt hittem, hogy atyámnak sincs jó szíve. — Nincs ebben semmi ravaszág. Fiai iránt érzett szeretetből tette, de nem ravaszágból. Ha tettetésre lett volna kényszerítve, nem kellett volna, hogy Kincs megfoghassa.

Atyám tarisznyájába akarta tenni a fürjet, de én elkértem tőle. Két tenyerembe tettem, felmelegítettem leheletemmel, reméltem, hogy magához tér, de csak nem mozdult meg.

— Haszontalanul töltöd idődet, barátom — mondá atyám, — nem adod te annak vissza soha az életet. Nem látod, hogy lógg a feje?

Gyöngéden feleltem fejét esőrnél fogva, de amint eleresztettem, mindjárt visszaesett.

— Még most is sajnálok? — kérdé atyám.

— És ki fogja táplálni fiait? — kérdém én.

Atyám figyelmesen nézett reám.

— Ne nyugtalankodj miattuk — felelé — ott a him, az apjuk, majd táplálja őket. De vigyázz... Nézd csak Kincset, újra megmerevedik. Hátha a fészek... Bizonyára az!

Csakugyan... két lépésnyire Kincs orrától négy kis fürj a fűben, egymáshoz lapulva, kinyújtott nyakkal, oly gyorsan lélegzettek, hogy azt lehetett volna mondani, hogy remegnek. Már nem pehely, hanem tollal voltak fedve, csak a farkuk volt még nagyon rövid.

— Apám, apám! — kiáltám én hangosan — hivid vissza Kincset! Utóbb megöli ezeket is!

Atyám visszahívta Kincset és félre ment, hogy egy bokor alá ülve ebédeljen. Én azonban evés helyett ott maradtam a fészeknél, elővettem fehér zsebkendőmet és rátettem a fürjet...

— Nézzétek meg szegény kis árvák anyátokat. Értetek áldozta fel magát. A kicsinyek még gyorsabban lélegzettek mint előbb és egész testükben remegtek.

Odamentem atyámhoz.

— Nekem ajándékozod ezt a fürjet — kérdém tőle.

— Ha örülsz neki... De mit akarsz vele csinálni?

— El akarom temetni.

— El akarod temetni?

— Igen, közvetlen oda a fészek mellé. Add oda késedet, hadd ássak vele sirt.

— Talán hogy a kicsinyek imádkozhassanak a sirján? — mondá atyám esodálkozva.

— Nem, — felelém, — hanem örömmre fog szolgálni, jó helyen lesz, ott a fészek mellett.

Atyám előkereste kését és szó nélkül odaadta. Én pedig mindjárt hozzáálltam a sirásához. Megcsókoltam a fürj mellét, lefektettem a sir fenekére, majd földet hánytam rá. Majd ugyanazzal a késsel levágtam két ágacska, lehámoztam róluk a héjat, kis fűszál segítségével keresztet csináltam belőlük, ezt aztán rátűztem a sirra.

Eltávoztunk onnan én és apám, de én minduntalan visszafordultam. A kereszt fehér volt és messzire ellátzott.

A következő éjszaka álmomban az égben voltam, s ime egy felhőn megláttam fürjemet, csak hogy egész fehér volt, mint a kereszt, fejét dicsfény övezte. Kétségkívül kárpótlásul a fiaiért kiállott szenvedésekért.

Négy vagy öt nap mulva visszatértem atyámmal ugyanazon helyre. A kereszt mutatta a sir helyét, mert noha kissé megsárgult, még egyenesen állott ott. De a fészek üres volt és a fiókákban legkisebb nyoma sem látszott. Atyám azt állította, hogy a him elvezette őket máshová, s midőn valamivel odább a him felrepült egy bokorból, atyám vonakodott rálőni... Es én gondoltam magamban: «Nem, az én atyámnak nincs rossz szíve.»

Csodálatos, hogy e naptól fogva egészen

gyak jelentékeny részé-
nek tan- és vizsgálati
nyelve magyar legyen,
legalább oly mérvben,
hogy az ezekbe belépő
magyar ifiak előmenetelét
a tannyelv ne akadályozza
s az ezekben kiképzett
növendékek a magyar
nyelvet teljesen bírják,
ugy hogy megfelelő átmeneti
idő után magyar honosra nézve
a magyar nyelv tudása
a tiszt kinevezés köte-
lező alapfeltétele le-
gyen.

d) Az ország költségén felállítandó magyar alapítványi helyek, az ország határain kívül csak azon intézeteknél fognak adományoztatni, melyeknek megfelelő intézetek az ország területén nem léteznek. Amint pedig az ilyen intézetek az ország területén felállítatnak, a megfelelő magyar alapítványi helyek ezen intézetekhez fognak áttétetni.

5. A magyar csapatok összes hatóságai a magyar hatóságokkal magyarul levelezzenek.

6. Az 1868: XXX. törvényeknek Horvát-Szlavon országokra vonatkozó rendelkezései nem érintetnek.

7. Számos és fontos kérdés a véderőtörvény revíziója keretén belül lesz megfontolás alá veendő, ilyen mindenekelőtt a kétéves szolgálat, figyelemmel az ország pénzügyi helyzetére, — továbbá a békelétszám törvényhozási megállapítása és a póttartalék kontingentálása, valamint az egyéves önkéntesek esetleges második szolgálati évének tör-
lése vagy szabályozása.

(Tisza módosítása:

8. A hadsereg vezér-
és szolgálati nyelvére
nézve fennálló jelenlegi
állapot 6 felségének az
1867-ben elismert alkot-
mányos fejedelmi jogai
alapján tartatott fenn.

8. A párt fentartja
azt az álláspontját,
hogy a királynak jo-
gában áll az egész had-
sereg kiegészítő részét
képező magyar hadse-
reg vezér- és szolgál-
ati nyelvét az 1867:
XII. t.-c. 11. §-ában el-
ismert alkotmányos fe-
jedelmi jogai alapján
meghatározni.

A miniszterium stb.)

A miniszterium politikai felelőssége — mint a korona minden tényére — erre is kiterjed és az országgyűlésnek törvényszerű befolyása — mint minden alkotmányos jogra — erre nézve is fennáll.

elment a kedvem a vadásztól s még csak nem is gondoltam többé a puskára, mit atyám ígért volt nekem. Később, hogy felnőttem, igaz, én is vadásztam, de igazi vadászszá sohasem nőtem.

*

Egyszer egyik barátommal vadászgattam. Egy fajdesaládra akadunk... Az anya felrepült, mi löttünk. Meglőttük, de nem esett le s tovább repült fiaival. Üldözni akartam.

— Maradjunk inkább itt — mondá barátom — majd utánozom hangjukat és csakhamar az az egész csapat vissza fog térni.

Barátom nagyszerűen tudta utánozni a fajt hangját. Leültünk. Hívni kezdte őket és csakugyan egy fiatal fajt mindjárt felelt, utána a második s végtére maga az anya is és ez oly nyájas hangon válaszolt, egész közéről... Feltekintettem s észrevettem, hogy felénk közeledik a fűben nagy gyorsasággal. Melle véres volt. Bizonyára az anyai szív nem állhatta tovább, el akarta vonni figyelmünket. E pillanatban kegyetlen szörnyetegnek tartottam magam... felkeltem és összezsáptom kezemet. Az anya azonnal elrepült, a fiókák elhallgattak. Barátom dühösködött, bolondnak nézett.

— Egészen elrontottad vadászatunkat! — mondá nekem; de e naptól fogva mindig nehezemre esik megölni egy állatot, vagy általán vért ontani.

Fordította: E. Szabó Dénes.

Ezt az állapotot a törvényhozás — korona és országgyűlés együtt — megpáltoztathatja.

A szabadelvű párt az ország ezen jogait hangsúlyozván, a vezér- és szolgálati nyelv kérdését programjába nem veszi fel, mert ezt a nemzet nagy érdekeit érintő fontos politikai okokból kívánatosnak nem tartja.

Kelt Budapesten az országgyűlési szabadelvű párt által 1903. évi szeptember hónap 28-án kiküldött kilences bizottságnak 1903. évi október hónap 27-én tartott üléséből.

Szék Kálmán s. k. elnök.
Dr. Münnich Aurél s. k. jegyző.

A pártértekezlet.

Báró Podmaniczky Frigyes elnök megnyitja az értekezletet, mely után Münnich Aurél, mint a kilences bizottság előadója szólal föl. Tisztelt pártértekezlet! Pártunk ez évi szeptember 28-án egy kilences bizottságot küldött ki oly utasítással, hogy a katonai kérdésekben pártprogramtervezetet készítsen és ezt terjeszse az értekezlet elé. Van szerencsém a kilences bizottság javaslatát a tisztelt értekezletnek a következőkben előterjeszteni. (Halljuk! Halljuk!)

(Az előadó fölolvasta a kilences bizottság javaslatát, mely fentebb olvasható.)

Tisztelt értekezlet! Ezekben voltam bátor a kilences bizottság javaslatát előterjeszteni és megismertetni. Miután a kilences bizottság tegnapi ülésében gróf Tisza István, mint designált miniszterelnök ezen pártprogramtervezettel szemben bizonyos módosításokat és eltéréseket jelzett és terjesztett elő kérem a tisztelt pártértekezletet, hogy először gróf Tisza István designált miniszterelnököt méltóztatásuk meghallgatni és csak előterjesztése után méltóztatásuk ezen pártprogramtervezet fölött határozni. (Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)

Gróf Tisza István beszéde.

A kilences bizottságot ezen egész munkálat elkészítésénél, mint egyik vezérlő politikai gondolat, az a momentum is vezette, hogy az országot a krízisből kivezesse, a konfliktus veszélyét az országra nézve elhárítsa. (Halljuk, halljuk!) A körülmények úgy alakultak, hogy én jutottam abba a helyzetbe, hogy ő felsége által kormányalakítással bizattam meg. Oly feltételek mellett, egy oly kormányprogram lehetősége mellett, amely meggyőződésem szerint a kilences bizottság munkálatától csak aránylag lényegtelen részeiben tér el. Ha mi félünk nem akarunk végezni, ha mi a rendes állapotokat vissza akarjuk állítani, ha mi a valódi parlamentarizmus alapjainak ragaszkodni akarunk, akkor teljes összhangot kell teremteni a korona és a nemzet között (Ugy van!), akkor abba a helyzetbe kell juttatni a kormányt, hogy az valóban összekötő kapcsolatot a korona és az országgyűlés között. Ez az indok vezet arra, hogy azzal a kéréssel forduljak a tisztelt pártértekezlethez, hogy egy pár módosítást ezen a programjavaslaton elfogadni méltóztatásuk.

A programnak egyik pontja szerint a véderőtörvényjavaslat tárgyalása alkalmával tételné megfontolás tárgyává az a jog, vajjon a békelétszám törvényesen állapítható-e meg és a póttartalék kontingentálással-e vagy sem. Ezzel a programpontra szemben a párt állást nem foglalt és nyílt kérdésnek hagyta azt meg, míg a döntés pillanata el nem következik. Nekem ez ellen kifogásom nincs. En beleegyezem abba és nem látok a kormányalakításra nézve abban akadályt, hogy a párt tagjaira nézve ez a kérdés nyílt kérdést képezzen. De ismétlem, vétenék a köteles őszinteség ellen, ha ki nem jelenteném, hogy nekem e kérdésben álláspontom van és illetőleg ez a kormány, mely megalakulása küszöbén áll, ebben a kérdésben már álláspontot fog elfoglalni és pedig ez az álláspont negatív mind a két kérdésre nézve. A póttartalék kontingentálását nem tartjuk célszerűnek, mert abban az esetben, ha a közös hadsereg póttartaléka kontingentáltnak, az a nagy felesleg, amely mutatkozik, az vagy kimaradna egészen a hadsereg kötelékéből s akkor vétenék az általános védkötelezettség elve ellen s ok nélkül apasztanók a hadsereg erejét, vagy beütnék a honvédségnek amugy is túlterhelt kereteibe, ami pedig elviselhetetlen terhet róna a honvédségre, magrontaná a honvédségnek magának katonai értékét. A mi pedig a békelétszám törvényhozási megállapítását illeti, ezt igénytelen nézetem szerint feleslegessé teszi azon körülmény, hogy az ujoncjutalék évről-évre szavaztatuk meg és hogy másrészt a delegáció a költségvetés kapcsán a létszámot ugyis évről-évre és pedig szorosán a változó szükségletekhez mérten szabályozza és állapítja meg.

Ezek azok az indokok, amelyeknél fogva én a magam részéről nem helyezhetem kilátásba, hogy az előterjesztendő törvényjavaslat ezen két kérdést igenlő értelemben oldja meg, de ismétlem, nincs ellene észrevételem, hogy a párt a maga elhatározásának szabadságát ebben a kérdésben fentartsa. (Helyeslés.)

Ezek után áttérek arra a két pontra, amelyeknél magán a szövegen volna módosítások. (Halljuk! Halljuk!) Az első a nevelésügyre vonatkozik.

Két passzusnak kihagyását kérem ezen programpontra egy mondatból. Az egyik egy beszúrás. Az mondatik, hogy: «az országban elhelyezett tisztképző intézetek lehetőleg magyar honos tisztek vezetése alatt álljanak.» En azt hiszem, hogy a dolog természete fogja magával hozni, hogy ezek az intézetek, amelyekben a tannyelv a tantárgyak jelentékeny részére nézve magyar, a vizsganyelv magyar, tulnyomó részben magyar tiszteknek vezetése alatt fognak állani. Nem látom tehát gyakorlatilag szükségesnek és értem, ha bizonyos tekintetben agályosnak mutatkozik a hadsereg vezetésébe való ilyenmü beavatkozás.

A másik pedig azon mondatról kihagyása, mely szerint: «megfelelő átmeneti idő után magyar honosra nézve a magyar nyelv tudása a tiszt kinevezés kötelező alapfeltétele legyen.» Hiszen ez egy magyar szempontból egészen üdvös elv. Fennáll ellene az a kifogás, hogy kétféle kvalifikációt állapít meg a hadseregnek egy státust képező tisztikarára nézve és ismétlem, gyakorlati hordereje nincs.

En nem látom ezen két módosítás gyakorlati horderejét elég fontosnak arra, hogy az összes illetékes faktorok közötti összhangot ezekért kockára tenni merészelttem volna. Ez a dolog gyakorlati horderején sokat nem változtat. Felolvassa a bizottsági javaslat 4. pontjának 4. mondatát, a javasolt két tételt kihagyva.

A másik konkrét javaslatom a javaslat 8. pontjának bekezdésére vonatkozik. Az első bekezdés eredeti szövege helyett kérem a következő szöveg beillesztését:

«A párt fentartja azt az álláspontját, hogy a királynak jogában áll az egész hadsereg kiegészítő részét képező magyar hadsereg vezér- és szolgálati nyelvét az 1867. XII. t.-c. 11.-ában elismert alkotmányos fejedelmi jogai alapján meghatározni.»

A különbség a két szöveg közt az, hogy itt világosan kifejezést nyer az, hogy ezen kérdés szabályozása is ő felségének a 67. évi törvényekben elismert alkotmányos fejedelmi jogkörébe vág.

Hát ha mi ebben a határozati javaslatban, amelynek összes többi részét változatlanul ajánlom elfogadásra, oly, minden megalkuvást kizáró radikalizmussal, vagy — hogy úgy fejezzem ki magamat — intranzigens jelleggel fejezzük ki és domborítjuk ki a nemzet jogait, csak érthető és természetes a koronának is azon álláspontja, hogy akkor ugyanolyan precizitással mutasson rá a korona jogainak forrására is. Es az én igénytelen nézetem szerint az eltérés ebben a pontban nem is nagy gyakorlati horderejű. En tudom azt, hogy vannak a pártban egyes igen t. tagjai, akik más nézetben vannak a fejedelmi jognak eredetére vonatkozólag, tudom és nagyon sajnálom, hogy nem sikerült e nézetek között fennálló ezen különbséget teljesen eloszlaltanom. De méltóztatásuk nekem megengedni, ez tulajdonképpen — majdnem azt mondhatnám — egy jogtörténelmi különbség, mindenesetre egy tudományos, egy theoretikus kijelentés. A gyakorlati kérdés, a kérdés gyakorlati magva az, hogy mi a tartalma annak a felségjognak, mi a közjogi jellege, minő ellenőrzés alatt, minő parlamenti befolyás alatt áll, a kormánynak minő felelőssége miatt áll és ebből a szempontból azon álláspont közt, amelyet itt elfoglalni szerencsém van és a bizottság álláspontja közt semmi eltérés, semmi különbség nincs.

Azok a diszpozíciók, amelyek a bizottsági szöveg második és harmadik mondatában foglalják, a magyar közjognak és az igazi alkotmányos felfogásnak általános alapelveit alkalmazzák erre a kérdésre is, általános sarkalatos alapelveit abban az értelemben és abban a keretben, amint ez alkalmaztatott eddig is. Így a képviselőház a maga törvényes befolyását a hadsereg ügyeit illetőleg gyakorolta a delegáció által a közös költségvetés megszavazásával kapcsolatban, de gyakorolta önállóan is számtalan esetben. Abban a jogban tehát, amelyet itt elismerünk és amelyet eddig is gyakoroltunk és a jövőben is gyakorolni kívánunk, bizonyára nem rejlik veszély a hadsereg nézve.

Mielőtt befejezném felszólalásomat, én kötelességemnek tartom kiterjeszkedni még egy más kérdésre is, amely különösen a jogfentartásban fejtegetett kérdésekkel szoros szellemi kapcsolatban áll. A ha-

tározati javaslat 8. pontja ugyanis a közös intézményekre vonatkozó alkotmányos fejedelmi jogoknak és az 1867-ben létrejött jogállapot megváltoztatásának nagyfontosságú kérdéseit érinti, amely joggyakorlat tényleg kölcsönösségi viszonyt létesített Magyarország és ő felsége többi tartományai között. E kérdések rendkívüli fontossága megkívánja, hogy teljes fényt derítsünk azoknak úgy közjogi, mint politikai oldalára és hogy mint ő felségének kormányalkotással megbízott bizalmi férfa, minden kétséget kizáró módon jelezsem felfogásomat és azon álláspontot, amelyet e kérdésben elfoglaltok és képviselni kész vagyok. Ez az álláspont nem különböztethet attól, amelyet úgy az 1867. XII. t.-c. alkotói, mint az egymást követő magyar kormányok kezdettől fogva magukénak vallottak. Közjogi természetét tekintve az 1867. XII. t.-c. is a magyar korona és országgyűlés között megállapított magyar törvény, teljesen hasonló minden más magyar törvényhez és amint bármely más magyar törvény, az új magyar törvény módosítható vagy megváltoztatható. Tartalmát tekintve azonban oly ügyekre is vonatkozik, amelyek a pragmatika szankció alapján közösen intézendők ő felsége többi tartományával és ezen ügyeknek oly rendjét kívánják megalkotni, amely tényleg csak úgy létesülhetett, hogy ő felsége többi tartományai megfelelő törvényhozási rendszabályok által ugyanezen rend megvalósítását a maguk részéről is elhatározták. Így történt a mai jogállapot felállításakor és ugyanez áll annak megváltoztatására nézve. Egy ezt célzó magyar törvény a szentesítés ténye által teljes formai jogerőre emelkednék, annak a közös ügyekre vonatkozó határozmányai azonban hatályba csak akkor léphetnének, ha a célba vett új rend csak akkor valósulhatna meg, ha a másik államban is megfelelő törvény jönne létre, ellenkező esetben nem új rendet alkotna, de a meglévő rend alapjait bontaná meg.

A magyar törvényhozás egyoldalú eljárása tehát jogilag ily ügyekben is lehetséges, a kiegyezés álláspontjáról azonban politikai képtelenség volna, amely a kiegyezést alapjaiban ingatná meg és a nemzet összes idevágó viszonyait khaotikus zavarba döntené. Az 1867. XII. t.-c. 11. §-ában elismert alkotmányos fejedelmi jogok gyakorlását illetőleg e szakasz eredeti szövegében azon kijelentés foglaltatott, hogy az ott említett ügyek közösen intézendők. Ezen szöveget a 67-es bizottság egyhangúlag oda módosította, hogy azok ő felsége által intézendőknek ismertelnek el. Mint irányadó célszerűségi szempont hangsúlyoztatott ez ügynek egyértelmű intézése, amiből a korona felelős tanácsosaira nézve annak politikai szüksége következik, hogy teljes mérvben számotvessenek mindazon tekintetekkel, amelyek az egyértelműség szempontjából figyelembe vételt igényelnek. En azt hiszem mélyen t. értekezlet, hogy ezen nyilatkozat által sikerült teljes világitásba helyezni ezen kényes közjogi kérdésekre vonatkozólag mindazon jogi és politikai szempontokat, amelyek úgy a korona, mint a kiegyezés alapján álló magyar közvéleménynek gondolkodását kell, hogy irányítsák.

Ezek után csak azt az egy kérést vagyok bátor a mélyen tisztelt értekezlethez intézni: latolja meg, mérlegelje az értekezlet minden egyes tagja legjobb meggyőződése szerint azon két módosításnak horderejét, amelyeket előterjeszteni szerencsém volt. Aki abban a meggyőződésben él, hogy ezeknek, bár lehet, hogy az eltéréseket helytelennek tartja, de hogy ezeknek fontossága nem elég nagy erre, azt arra kérem, hogy rendeljen alá ennek minden más szempontot és abban a munkában, amelyre ő felsége megbízásából vállalkoznom kellett, mert az alól vastag kötelességmulasztás nélkül ki nem térhettem, engem támogatni sziveskedjék.

En nem tudom, nem volna-e helyesebb és célszerűbb, ha az érdemleges tanácskozást holnapra halasztatnók és az értekezlet minden egyes tagjának időt engednénk arra, hogy a szövegeket alaposan, nyugodtan fontolja meg.

Egy indítvány.

Széll Kálmán: En azt gondolom, hogy mivel olyan nüanszokról van szó a kérdéseknél, egyes programmpontok mondatrészeinek a kihagyásáról, más mondatrészeknek másokkal való felcseréléséről, deklaratív jogfentartásról, a nyelvkérdésre vonatkozó nagyon fontos közjogi pontnál az első bekezdésnek egymással való felcseréléséről: mindezek olyan szubtilis kérdések, hogy azok, akik a kilences bizottságnak tagjai nem voltak és nem foglalkozhattak ezekkel a szövegekkel napokon át, az első hallásra e nüanszokat felfogni alig képesek.

En tehát indítványozom, állapodjék meg az értekezlet abban, hogy ma minden további nyilatkozattétel nélkül az a kérdést holnap akármelyik órában tartandó értekezleten fogja tárgyalás alá venni. (Élénk helyeslés.)

Gróf Apponyi Albert beszéde.

Gróf Apponyi Albert: T. értekezlet! Engem is az vezet, hogy a párt minden egyes tagja először magát a programot, amelyet a kilences bizottság megállapított, azután azokat az eltéréseket, amelyeket annak szövegével szemben itt a kormányalkotással megbízott t. tagtársunk javaslatba hozott, a legteljesebb tárgyilagossággal méltányolja, még teljesen hozzájárulok gróf Tisza István felhívásához abban az irányban is, hogy ne csak azt méltányolja, hogy egyes programpontok önállóan, magukba véve mekkora indoklottsággal és helyesséssel bírnak, hogy az azokkal szemben javaslatba hozott szöveg közt, ha az a párt helyesléseivel találkozunk és a javaslatba hozott módosítások közt felforgó eltérés indokolná-e a kormányprogram visszautasítását és ezzel a helyzet bizonytalanságának fentartását. (Helyeslés.)

Hát t. értekezlet, a lehető rövidséggel fogom magam kifejezni (Halljuk! Halljuk!) és itt mindenkélt szükségesnek tartom megállapítani azt, hogy a kilences bizottságnak az a programjavaslata, amelyet a kilences bizottságnak előadója előterjesztett, nem minden nehézség nélkül jött létre és nem tartalmazta magában azt az álláspontot, amelyen a bizottságnak minden tagja a bizottsági tárgyalásoknak megkezdésekor állott. E helyzet megítélésénél ez is igen fontos momentum. (Halljuk! Halljuk!) En a magam részéről kénytelen vagyok a t. pártértekezlet előtt is kinyilvánítani, hogy az az eredeti álláspont, amelylyel én a kilences bizottságtanácskozásiban résztvettem, amelylyel azoknak megkezdésében résztvettem, sok lényeges pontban eltért attól, amit a kilences bizottság végképpen elhatározott és a maga egyhangú álláspontja gyanánt az értekezlet elé terjesztett. Eltért úgy a jelvénykérdésben, mint a perendatás nyelvének kérdésében, mint magának az oktatásnak kérdésében, mint a jogfentartó nyilatkozat szövege tekintetében is. Hogy ezek az eltérések mik voltak, azt a szükséghez képest a meginduló diskusszió folyamán a t. pártértekezletnek el fogom mondani.

Mindezekben a pontokban nekem és talán másoknak is a maguk eredeti álláspontjából, abból, amit a leghelyesebbnek tartottak volna, sokban engedniök kellett, hogy a kilences bizottság azon megállapodásaihoz eljussunk, amelyek ma előterjesztettek. En engedtem az én álláspontomból számos kérdésben és pedig lényeges különbségek voltak a bizottság munkája megkezdésénél; engedtem azért, mert engem is az a nagy cél vezetett, hogy annak fentartásáról, ami lényeges és ennek a három szempontnak érvényesítésével, hogy a nemzetnek semmi jogát ne csak fel ne adjuk, de el se homályosítsuk, elhomályosítani se engedjük. (Élénk helyeslés.) hogy nemzeti irányban tartalmas és erőteljes előrelépést tegyünk (Helyeslés.) és hogy további előrehaladásunk útját el ne zárjuk, ami ezen hármas szempontnak megfelelőleg létesíthető. Ahhoz hozzájárulunk annak a nagy célnak elérése szempontjából, hogy ez a párt a nemzet széles rétegeivel a cohesióját fentartsa és megerősítse (Ugy van!) és ez által egységesen és lelkesen küzdhessen a rendezett parlamenti és politikai állapotok helyreállítása céljából. (Helyeslés.)

Már most, tisztelt értekezlet, anélkül, hogy az elhatározásnak bármiképpen preokkupáljak, a módosításokra nézve leszek bátor egyénány észrevételt tenni. Először arra, amiben igen tisztelt tagtársunk, Tisza István gróf nem kívánja a pártprogram módosítását, hanem amire nézve nagy sajnálatomra a korábbi kormánynak álláspontjától eltérő álláspontra helyezkedik; értem azokat a reformokat, amelyek a véderő javaslattal kapcsolatosan a kilences bizottság programja szerint, amely abban csak reprodukálta a korábbi kormányok nyilatkozatait, megfontolás tárgyává lettek volna teendők, tudnillik a bekeletszám törvényhozási megállapítása és a hadsereg póttartalékának kontingentálása.

En, tisztelt értekezlet, nem találhatok megnyugtatót abban, hogy a megalakuló kormány a pártnak szabadságára hagyja, hogy ezt a határidőt a maga részére fentartsa, előre megmondván azonban, hogy a kormány ezekkel a követelményekkel szemben elutasító álláspontra helyezkedik. Mert a latitúd, a kilátás, hogy ezek a követelmények is megfontolás tárgyává fognak tétetni, hogy tehát nincs kizárva azoknak megvalósítása, annak, ismétlem, nemcsak formaszertűleg, hanem komolyan kell lennie és pedig azt legalább a kormányval szemben, amely többek közt a párt többi tagjaival együtt az én támogatásomat is kéri, nem tarthatom ezen latitúd e fentartását komolyan, ha a kormány már most kijelenti, hogy ezekkel a követelményekkel szemben, amelyekhez pedig hozzájárulásomat kötöttem a véderőjavaslathoz, elutasító álláspontra helyezkedik. (Ugy van! Ugy van!) Nem is vagyok képes belátni azt, hogy erre mi szükség volt, miután ennek a pontnak a kormány részéről való

nem érintése a kormányra semmiféle kötelezettséget nem hárított volna.

Ha e követelmények érdemére nézve csak igen röviden nyilatkozott az igen t. deszignált miniszterelnök ur, én is csak igen röviden jelentem ki, hogy a bekeletszám törvényhozási megállapítása azért bir értékkel, mert a javaslatba hozott ujonclétszám-főlemelést csak úgy szavazhatjuk meg, csak úgy ment bele az egész párt, hogy az teljesen kihasználva nem lesz, hanem hogy a tényleges kihasználás, a tényleges bekeletszám alatta fog maradni annak, ami az ujonclétszám teljes kihasználásából eredményeztetnék és ennek a korlátnak ellenőrzésére, megvalloim, a delegációban magában elegendő biztosítékot már csak azért sem talállok, mert ott a közös szavazások útján való eldöntésnek vagyunk kitéve. Csak ennyit ennek a követelménynek rövid indokolásául.

Epp úgy a póttartalék kontingentálása nem egyéb, mint egy visszatérés egy nemzeti gondolatához, amely az 1889. előtti időkben a mi véderőtörvényünkben benne volt és amelyre az idősebb Andrássy Gyula gróf mint miniszterelnök a véderővitákban nem egyszer hivatkozik, hogy az, amit a közös hadseregnek adott, numerus klausus képez és az, ami ezentul van, az, mint nemzeti erőnek, a honvédségnek kötelekétébe tartozik. A honvédség nem bir ezzel a ballasztal, hát rendezkedjék be úgy, hogy ezzel birjon nemzeti szempontból: ehhez az eszközöket szivesen meg fogjuk adni.

Nekülönben úgy áll a dolog, t. értekezlet, azzal a követelménnyel szemben, amelyet a bizottság már pozitív alakban magáévá tett, hogy tudnillik bizonyos méltányos átmeneti idő után a magyar állampolgár tisztirangot csak úgy nyerhessen el, ha a magyar állami nyelvet bírja. Bármilyen legyen ennek a követelménynek a gyakorlati jelentősége, én azt sem kicsinylem, hogy Magyarországnak minden, nem magyar ajku polgárával szemben kimondassék, hogy nem egyedül a német nyelvetnek a tudása — ha már erről szólni kell — hanem a magyar nyelvetnek ugyanolyan mértékben való tudása is kötelező feltétele legyen a tisztí kinevezésnek.

A tanügyi részlet a kilences bizottság működésének tengelyét és az előterjesztett programnak mindenesetre magvát és fénypontját képezi. E tanügyi részletből annak a követelménynek kihagyása, hogy, amint mi magunkat úgy szerényen és a viszonyokkal számolva kifejezzük, lehetőleg magyar honos tisztek vezetése alatt álljanak a magyarországi tanintézetek, rám nézve szintén igen fájdalmasan hatott, mert hiszen a magyar nyelvet, a magyar nyelv jogainak, a magyar kultúra követelményeinek, legalább is abban a mértékben való érvényesítése mellett, amely a kilences bizottság programjában foglaltatik, hasonló fontossággal bir az, hogy szeressünk mi magunknak némi garanciát amaz intézetek vezetésének szellemére nézve. Erre pedig szerényebb módon a garanciát kívánni és kérni nem lehet, mint úgy, hogy himondassék, hogy azok az intézetek — ismétlem e szót — lehetőleg magyar honosságú tisztek vezetése alatt álljanak.

De t. értekezlet, mindezeknél nagyobb fontossággal bir én előttem az a változtatás, amelyet t. tagtársunk, Tisza István, az általa alakítandó kormány nevében bejelentett, illetőleg már direkt a párttól kért, az úgynevezett jogfentartó nyilatkozatnak első bekezdésére nézve. Altalánosságban véve ki kell jelentenem, hogy én annak a jogfentartó nyilatkozatnak nagy fontosságot tulajdonítok és azt a magyar közjog klarifikációja, a nemzet jogainak fentartása és világlába helyezése szempontjából igen nagy fontosságú okmányának, sőt vívmányának tekintem.

De hogy állunk, t. értekezlet, ezzel az első bekezdéssel? Nem titok, hogy arra nézve, vajjon a nyelv meghatározása az egész hadsereg kiegészítő részét képező magyar hadseregben az 1867. évi XII. t.-cikk 11. szakaszában körülírt egységes vezérleti, vezényleti és belsővezetési fejedelmi jogkörhöz tartozik-e vagy nem, nem volt nézetegység a kilences bizottságban sem és nincs ebben a pártban sem. Az én álláspontom határozottan az — 1889 óta az — így fejtettem ki utolsó beszédemben is és így ragaszkodom hozzá, mert szilárd közjogi meggyőződés, amelyet ma nem, de annak idején e körben is indokolni fogok — hogy az 1867. évi XII. t.-cikk 11. szakaszában fentartott fejedelmi jogok közé a magyar hadsereg vezényleti és szolgálati nyelvének meghatározása nem tartozik. (Ugy van!) Ez nem csak az én álláspontom, de többek is e pártban. (Ugy van!) Már most mi legcélszerűbbnek tartottuk a kilences bizottságban is, hogy hagyjuk nyitva ezt a kérdést; és ha áll az, hogy annak csupán elméleti jelentősége van, annál inkább nyitva hagyhatjuk. Ugy is oiy formulát fogadott el a kilences bizottság, amely, nem tagadom, közelebb áll azoknak az álláspontjához, akik azt a jogot a 11. szakaszban foglalt jogkörbe számítják: de a végén mégsem mondja ki azt, hanem csak azt a tényt konstatálja, hogy az 1867-ben elismert alkot-

mányos fejedelmi jogoknak alapján tartatott fön, tehát csak egy tény, amely a koronának teljes jóhiszeműségét konstatálja és konstatálja azt, hogy ezen gyakorlattal szemben a törvényhozás többi faktoral ellenelést nem tettek.

Most, tisztelt értekezlet, ezzel szemben azt kívánják tőlünk — tőlem is, azoktól is, akik úgy gondolkoznak, mint én — hogy a magyar közjognak egy sarkalatos tétele: a korona és a nemzet jogai közti határvonalnak megállapítása tekintetében egy oly elvnek nyílt proklamációjához hozzájáruljunk, amely elvet soha magyar országgyűlés nem proklamált, amely elv az én közögi meggyőződésemmel mereven ellenkezik. A mai napig soha országgyűlés ezt az egzorbitáns jogot, hogy a magyar állam és a magyar nemzeti lét egyik palládiuma, egyik atribútuma, annak nyelve, nyelve érvényének határai fölött egyszóval a korona döntson, soha ki nem mondta, soha meg nem állapította; annak most való kimondásában közjogunkra nézve veszedelmet látok.

Tisztelt értekezlet! Hü maradok azon ígéretemhez, hogy mivel most érdemlegesen nem határozunk, az elhatározásnak prejudikáló nyilatkozatot nem tesztek: csak meg akartam mutatni az érem másik oldalát. Mivel indokolva mutattattam be azok a változtatások, amelyeket Tisza István gróf a a kilences bizottság programján eszközölni kíván, kötelességemnek tartottam megokolni, hogy mily fontossággal bírnak azok a részletek, amelyek megváltoztatása tőlünk megkívánatik; egyébként fentartom magamnak, hogy mikor az érdemleges diskusszió megkezdődik, ahhoz ismételtlen hozzászólhassak. (Helyeslés.)

Szell Kálmán beszéde.

Szell Kálmán: A kilences bizottság a maga munkáját befejezte és lezárta, mielőtt még a mi t. tagtársunk, gróf Tisza István körünkben megjelent, hogy elmondja azokat az eltéréseket, amelyeket ő szükségesnek tart a célból, hogy a pártprogram kormányalakításra alkalmas programmá váljék: és így a kilences bizottság mint ilyen nem mondott véleményét, mert lezárta már tanácskozásait és megállapított egyhangulag a program szerkezetében, ezekről az eltérésekről. Egészen osztozom t. barátomnak, gróf Apponyi Albertnek azon kijelentésében, hogy a kilences bizottság azon volt és arra törekedett, hogy egy programot csináljon, amely az ország közjogi tételeit, amely az ország jogait semmi irányban meg nem szűkíti és el nem homályosítja, amely nemzeti tartalmat ad a maga felállított pontozataival a katonai programnak és a feloldást biztosítja. Ehhez hozzáteszem még azt, hogy törekvésünk volt olyat készíteni, ami beilleszkedik az 1867. XII. t.-c. szellemébe, annak következményeibe és abba, amit a törvény értett a magyar hadsereg alatt. Hát ennek a programnak vannak oly gazdag és oly tartalmas részei, mondhatni az ország nagy érdekeit érintő, a katonai ügyekben, főleg a nevelés terén levő kérdések vannak megoldva, hogy aki azt elfogulatlan szemmel nézi, az ebben a programban ezeket a szempontokat megvalósítja és így nagy haladást látthat. (Ugy van!) En nagyon óhajtottam volna, ha ez a program a maga egészében változatlanul tartatott volna fenn. De ma úgy állunk, hogy választanunk kell a között, hogy azokat az eltéréseket elutasítsa, esetleg a mi programunkat alkalmatlanná tesszük ez idő szerint a megvalósításra, vagy pedig azokat a maguk érdeme szerint mérlegelve, ha lényegben nem lesznek eltérések, beillesztve abba a programba, megszerezvük az alapot, hogy ebben a most már a bizonytalanságnak legutolsó fokáig hurocított szituációban a végén egy nyugpontra jöjjen a politikai helyzet. (Ugy van!)

Hát t. értekezlet, ha ellentétes, a programmal ellentétes, elvileg annak alaptételeibe ütköző kívánatokról volna szó, én a magam részéről nem tudnék igenlőleg válaszolni.

A két főbb eltérés fejtegetése után a következőket mondja:

Mi van ott mondva? Az, hogy ő Felsőháznak az a joga, amelyet az 1867. évi XII. t.-c. 11. §-a ad meg neki, hogy a hadseregnek és így a hadsereg kiegészítő részét képező magyar hadseregnek egységes vezérletét, vezényletét és belső szervezetét megállapíthassa: hogy ez a joga az alkotmányos fejedelmnek a joga. Ebből tehát következik, hogy mikor ő Felsőháznak a jogát megállapítják az első bekezdésben, egyuttal kifejtik, hogy ez a jog alkotmányosan gyakorlandó, mint minden alkotmányjog és ez a jog gyakorlandó akképpen, hogy először a koronának e körül beállott ténye, mint minden ténye miniszteri felelősség mellett érvényesül, másodsor, hogy az országgyűlésnek törvényeszerű beteltyása van, mint minden alkotmányjogra, erre is és harmadsor, hogy mint minden törvény és mint minden alkotmányjog, amelynek for-

rása a királynak és a nemzetnek a törvényhozásban egyesült akarata, a törvényhozás útján, az országgyűlés és a korona együttes akaratnyilvánítással módosítható.

Csak azt akartam mondani, hogy nekem a kérdéssel az volt a nézetem, hogy ha az ország jogai kétségtelenül és legnagyobb plaszticitással és élességgel állítanak fel, akkor helyes, ha a király azon jogai, amelyek az én meggyőződésem szerint az 1867. évi XII. törvénycikk 11. szakaszában a vezényleti nyelvre nézve foglaltatnak, hasonló világossággal és minden közjogi egyéb theoria kizárásával határozottan mondassanak ki.

Ez az én impresszióm. És ezért ezzel végzem: gondolja meg a t. értekezlet, megfontolva ezeknek az ellentéteknek minden egyes részletét komolyan, nyugodtan és minden irányban: gondolja meg, hogy jobb-e a kettő között aképpen választani, hogy ezeket az eltéréseket, amelyeknek elseje, amiről most beszéltem, nézetem szerint nem eltérés, csak világos kifejezése annak, amit mondani akarunk, a másik kettő eltérés, de nem oly fontos, mint annak a katonai programnak a többi része.

En inkább lemondok az elérhető és a vágyaimban fekvő nagyobból és jobbról, hogy sem kockáztassam — ha lemondás tőlem nem követeltetik — azt, amit jónak, aránylag jónak, jobbnak, mint a mai helyzet, haladásnak, javításnak tekintek.

Ivánka Oszkár beszéde.

Ivánka Oszkár: Nem hagyhatom szó nélkül, hogy midőn Szell Kálmán t. képviselőtársam azzal kezdte, hogy gróf Apponyi Albert ma preparatórius eljárást követett, maga is ugyanezt tette. Ezt azonban nem tartom hibának, mert erre tényleg szükség volt. (Ugy van!) De igen csodálatos, hogy az előadó ur ma a kilences bizottságnak, amely heteken át dolgozott, míg egyhangú megállapodásra jutott, munkáját egyszerűen felolvasta, mikor nemcsak tudta, hogy a megszabott miniszterelnök ur egy másik programmal jön ide, hanem annak tartalmát is ismerte. (Zaj.)

A megszabott miniszterelnök ur azt ajánlotta, hogy ma ne menjünk bele az érdemleges tárgyalásba, hanem halasztsuk azt holnapra. Ez igen helyes, mert így az eszmék könnyebben tisztulnak, a felfogások könnyebben formulázhatók, ha az ellentétes álláspontok kifejezésre jutnak. (Halljuk! halljuk!) Csak hogy így nem vagyok képes megérteni, hogy minő ok forgott arra nézve fenn, hogy Szell Kálmán képviselő ur miért tartott most egy egy csaknem két-száz órányi hosszú preparatórius beszédet. (Halljuk!)

Szell Kálmán azt mondta, hogy szükség van egy oly programra, amelynek alapján kormány alakulhasson s e program bizonyos részei felett folytatott eszmecsere. Az egyik az, midőn a miniszterelnök ur kijelenti, hogy ő eljött a kilences bizottság programjának két pontjára, t. i. azokat, amelyek a békelétszám meghatározására és a póttartalék kontingenálására vonatkoznak, de a párt tagjaira nézve nyílt kérdésnek hagyja, hogy miképp gondolkoznak ezek felett, hogy elmondhassák választóiknak, hogy mi ezt kívánjuk, de ezt nem mondhatjuk másutt, csak otthon, aminek az az értelme, hogy csak válaszlatot meg.

Soha sem voltam ennek barátja és mindig elítéltem azt, hogy ha némely szélsőbaloldali vezér biztatta hivat, hogy csak szavazatok a néppártra elveit fontartásával, mert ez nem helyes politikai morál. En azt tartom helyesnek, ha mindenki ragaszkodik ahhoz, amit egyszer elfogadott és ha mindenki megmondja, hogy ezt kívánom, ezt pedig el nem fogadom. (Helyeslés.) Csak az, aki így nyilatkozik, önt tiszta vizet itt és választóival szemben a pohárba. (Ugy van!) Arra nézve, hogy a magyar katonai tanintézetek parancsnokai lehetőleg magyar állampolgárok legyenek, a miniszterelnök ur kijelentette, hogy ő ezt nem osztja és a programból kihagyandónak tartja. Ez az általa ajánlott szövegben nincs is benne. Szell Kálmán erre nézve azzal argumentál, hogy ez lehetséges, hiszen a magyar intézeteket ugyanis csak azok vezethetik, akik a magyar nyelvet bírják és hogy az a helyes, ha ilyenek vezeték azokat. Engedelmet, de én tudok akárhány esetet, amidőn nem magyar állampolgárok bírták ugyan a magyar nyelvet, de nem bírták a magyar érzést (Ugy van!), sőt a közös hadsereg intézményeinek körében éppen azt tapasztaljuk, hogy a legnagyobb művészettel keresik ki azokat az embereket, akik bírták a magyar nyelvet, de akiknek szívéből hiányzik a magyar érzés és azokat teszik az intézetek élére. (Ugy van!)

Ez az állapot az, amit megszüntetni, kiküszöbölni és lehetetlenné akarunk tenni (Ugy van!) az által, hogy kívánjuk, hogy bírták a magyar nyelvet, mert reméljük, hogy kevés ember lesz, aki a magyar nyelvet tudja, annak magyar szíve ne legyen. En úgy látom, hogy mert érzik ennek a kérdésnek fontosságát, ha más állam érleik képviselték volna az ország érdekeit, akkor a kilences bizottság határo-

zatához hozzájárultak volna, mert a bizottságban gróf Andrássy Gyula, Szell Kálmán és számos más aly államférfi volt benn, aki ő felségének miniszterelnöke, belső titkos tanácsosa és a legbizalmasabb emberei. Miután a differenciák csak lényegtelen pontokra vonatkoznak...

Kubinyi Géza: Tehát csak lényegtelenek.

Ivánka Oszkár: Lényegteleneknek jelezték önök, de nekünk éppen ezek igen fontosak, igen lényegesek és olvannok, hogy azokat szándékosan kellett fölkeresni. Nekem az a meggyőződésem, hogy ezeket Magyarországnak rosszakaratú ellenségei találták föl, mert tudták, hogy a magyar államférfiak, akik az ország érdekeit képviselték, nem elég erősek arra, hogy a királynak minden alkotmányos értelete mellett is el tudják enyészteni eme csekély különbségeket. (Mozgás.) Ha ő felsége hozzájárult ahhoz, hogy a magyar tanintézetekben a magyar tannyelv érvényesüljön, ha hozzájárult ahhoz, hogy azok szelleme magyar érzéstől legyen áthatva, ha hozzájárult ahhoz, hogy lehetőleg magyar állampolgárok alkalmaztassanak azok vezetésére, akkor kellő eréllyel eme nem lényeges nehézségeket el lehetett volna oszlatni. A nyelv kérdésre nézve, bár részletesen nem kívánok nyilatkozni, igen veszedelmesnek tartom amaz új formulát, amelyet a miniszterelnök ur itten fölolvast. Egyébként természetesen, hogy ezeket a kérdéseket most alaposan nem tárgyalhatjuk addig, míg a két ellentétes szöveget nem ismerjük. Ezért ajánlom, hogy méltóztatásuk az értekezletet holnapra halasztani. (Nagy zaj.)

Münnich Aurél: Azon támadásokkal szemben, amelyben őt Apponyi Albert gróf és Ivánka Oszkár képviselő urak részesítették, csak arra a kijelentésre szorítkozik, hogy a kilences bizottság, midőn befejezte munkáját, őt annak előterjesztésével biztatta meg. A bizottság ezen megállapított programhoz indokolást nem fűzött és azt hiszi, hogy mindenki egyetért vele, midőn kijelenti, hogy ez a program olyan, amely indokolásra nem szorul.

Apponyi Albert gróf személyes kérdésben kijelenti, hogy ő egyszerűen csak azt a tényt konstatálta, hogy a bizottság programja nem indokolt azokra a pontokra vonatkozólag, amelyekben a miniszterelnök eltérést kíván. Miután pedig az egyik álláspontot a miniszterelnök indokolta és a másik álláspont nem nvert indokolást, a konsziderációban leendő egvenguly szempontjából ő kívánta azt indokolni, de szemrehányást nem tett.

Tisza István, elnök, Perczel Dezső, Ivánka Oszkár és Sághy Gyula felszólására a pártértekezlet elhatározta, hogy a kilences bizottság munkáját és a miniszterelnök által előterjesztett módosításokat, a csütörtökön délután 4 órakor tartandó konferencián fogja részletesen megvitatni.

Az értekezlet után.

Már elütötte a nyolc órát, mikor az öreg Podmaniczky Frigyes az értekezletet berekesztette. Valóságos nyüzsgő hangyaboly képét mutatta a jelen voltak tömege. Mindenki szabad levegő után vágyódott a füstös légkörből. De azért senki sem távozott el végleg a pártkörből, csupán a mellékhelyiségeket töltötték meg az értekezlet lefolyását vitatók.

Nagy tömeg verődött össze Szell Kálmán körül. Tisza István hívei különben valóságos óvációban részesítették Szellt, mert tudvalevő dolog, hogy még délután három órakor Szell maga jelentette ki egy bizalmas körben, hogy a párt esti értekezletén, valószínűleg Tisza ellen fog beszélni. Mily nagy volt tehát a meglepetés, mikor este azután Szell valóságos védőbeszédet mondott Tisza érdekében és ezzel eserbe hagyta Apponyit, aki pedig éppen Szell Kálmán kérelmére egyezett bele a kilences bizottságban a bizottság által tervezett szövegbe.

Apponyi Albert gróf, a Szell körülrajongók csoportja mellett haladva el, nem is állhatta meg, hogy megütközésének ne adjon kifejezést Szell Kálmán magatartása felett, aki azután igyekezett Apponyit meggyőzni, hogy felszólása nem ellene irányult. Apponyi azonban egyszerűen magára hagyta Szellt.

A párt körében már nyíltan beszéltek a szecesszióról. Apponyi persze most már egy nagyobb csoport előtt magyarázta álláspontját, amelyet a Tisza-féle módosítás folytán elfoglalni kénytelen.

— Szell Kálmán beszéde, — ugymond Apponyi — arra készlet, hogy a holnapi értekezleten részletesen is kifejtssem ezt, egyuttal

pedig töviről-hegyire elmondom mindazt, ami a kilences bizottságban történt. Nem titok immár, hogy egészen más volt az én programom, mint amelyet a kilences bizottság ma előterjesztett, de opportunitásból oly kérdésekben, amelyek a nemzet jogát nem tangálták, az engedékenység legzsélsőbb határáig mentem, különösen pedig a bizottság azon kérelmére, hogy a határozat egyhangúságát elősegítsem. Bár a hadsereg vezény- és szolgálati nyelvére vonatkozó szöveg sem elégitett ki, de belenyugodtam, mert abban kimondattott, hogy az eddigi *csak türt állapot* volt, de jogfeladást nem láttam a szövegezésben.

Ami azonban a módosításban van, az egyenesen jogfeladás, mert a fejedelemnek különben is exorbitáns jogköre a nemzet joghatáráig tolatik ki. Elismerem, hogy a programtervezet ide vonatkozó három pontja haladás, a chlopi hadparancs, a szerencsétlen Khuen-féle királyi kézirat és a Körber-féle nyilatkozatban foglaltakkal szemben mégis jogfeladás léven benne, nem fogadhatom azt el. Nem engedhetem, hogy a nemzet legtermészetesebb jogáról, az államiság legfőbb palladiumáról lemondjon, már pedig a módosítás szerint, a nemzeti nyelvről lemondana örökre.

Apponyi ezen nyilatkozata nagy feltűnést keltett és mindenütt erős vitára adott alkalmat.

Az új miniszterelnök hívei közül Gajary Géza, Kristóffy József és Rosenberg Gyula, sőt maga Tisza István is egyik csoporttól a másikhoz ment és mindenütt érdeklődött a párttagok véleménye iránt.

— Meg vagy elégedve ugy-e?

— Nyugodt vagy most már, Lajoskám? — és ehhez hasonló kérdésekkel igyekeztek a hangulatot kipuhítani.

A legtöbben azonban még végleges nyilatkozatot nem tettek, hanem bevárják a mai értekezletet, amelyen a párt kiváló jogásztagejai fognak nyilatkozni és a tőlük eredő magyarázatok alapján fogják álláspontjukat meghatározni.

A párt hangulatából azonban már meg lehet állapítani, hogy a párt tekintélyes része nem fogadja el a módosítást, ami valószínűleg pártszakadást fog előidézni.

Az elnökség.

A politikai helyzet tulajdonképpen csak most kezd valójában összegabajodni. Tisza István gróf módosítása épp az ellenkező célt éri el, mint amit óhajtott. Az elégtelenség folyton nő s ma már nyílt titok a szabadelvű pártban beállható szakadás is. Ez az állapot természetesen kihatással lesz a Ház elnökségére is s mint ma jól értesült forrásból szerezzük a hírt, a t. Ház elnöksége legközelebb lemond s sem az elnök, gróf Apponyi Albert, sem a két alelnök, Tallián Béla és Dániel Gábor nem fogadják el az elnöki tisztséget, még azon esetre sem, ha a Ház újra megválasztaná őket.

Miniszter-változások.

A mai válság közepette nem kis szerepet játszik a személyi kérdés elintézése sem és a designált miniszterelnök már megbízatásának első percétől kezdve foglalkozik is ennek megoldásával. Pozitív döntés ez irányban csak két ténnyel történt eddig és pedig, hogy Láng Lajos kereskedelmi miniszter helyébe Hieronymi Károly lép, Wlassics Gyulát a kultuszminiszteri székben pedig Berzeviczy Albert fogja felváltani. Hirlik, hogy Kolossváry Dezső honvédelmi miniszter nem hajlandó továbbra is e ressorst élén állani és inkább vágyik az aktív katonai szolgálat után. Eddigélé Nyiry Sándor honvédtábornok és Münnich Aurél neve forog szóban, de természetesen e hír hitelességéhez még szó fér. Ha kettőjük közül valaki lesz mégis a honvédelmi miniszter, úgy az csak Nyiry Sándor lehet, mert a bécsi körök bár Münnichet szájuk ize szerinti embernek tartják, mégis szivesebben látnak egy katonát a honvédelmi miniszteri székben.

A horvát miniszterségre Cseh Ervin a Széll-kabinet volt horvát minisztere van kiszemelve, a király személye körüli tárcára pedig gróf Hadik-Barkóczy Endrét jelölik. A pénzügyminiszteri székben Lukács László meg fog maradni, a belügyi tárcát pedig gróf Tisza István tartja meg magának.

Mint sajnálattal értesülünk a földmivelési és az igazságügyi tárcák is új gazdákat kapnak, amennyiben Darányi Ignác és Plósz Sándor kénytelenek távozni, csak hogy utat engedjenek Tisza István személyes híveinek. Értjük, hogy a többi tárcánál változtatást kell eszközölni, mert azoknak régi vezetői nem hajlandók az új kabinetben is közreműködni. De azt már nemcsak hogy nem értjük, de egyenesen elítéljük, hogy az olyan kiváló reszortminiszterek, mint Darányi és Plósz, akik mindaketten az egész ország osztatlan tetszését érdemelték ki működésükkel, a tárcájukat egyáltalában nem érintő katonai kérdések miatt kénytelenek legyenek távozni, csak hogy a részen álló személyes ambíciók kielégítésére alkalmat adjanak. Az érvényesülni vágyó új politikai törzsek hozott ezen áldozatot bizonyára a közérdek fizeti meg.

Fájdalommal kell látnunk Darányi Ignác távozását, akinek személyéhez ugyszólván a mezőgazdaság fellendülésének sikere fűződik és aki annak, a régebbi regimiek által elhanyagolt érdekeit, igazi lelkesedéssel és páratlan eredményrel karolta fel. De fájdalommal tölt el bennünket távozása azért is, mert a magyar mezőgazdaságot a legközelebről érdeklő törvényjavaslatok egész halmazátának alkotásába fogott bele már Darányi és azok továbbvitelének s befejezésének a Darányi távozása csakis hátrányára válhatik. Az új regime most feltűnedező emberei a régi és állítólag bukott rendszer ismert gárdájából valók és képviselik a rideg merkantil irányzatot, mely oly nagy társadalmi és politikai küzdelmek után ismét arra a pontra jutott, hogy teljesen kisajátítsa a kormányzati tereket.

Plósz Sándor távozásával is veszteség éri majd az országot, akiről szintén joggal mondhatjuk el, hogy szerencsés kezével nagyban hozzájárult a régi rendszerek Augias istállójának kitisztításához. Számítalan kész törvényalkotás dícséri e kiváló férfiú nagy jogászai képességét, a törvényhozás elé legutóbb benyújtott javaslatai, nevezetesen a polgári perrendtartás, az uzsora üldözésére vonatkozó törvénytervezet stb. pedig egyenesen hálaárra kötelez minden tisztességesen gondolkodó embert.

De ime: új idők, új emberek, kérjük, hogy ezek ugyan számunkra mi jót hozhatnak?!

A függetlenségi párt.

A függetlenségi pártkörben tegnap este harcias volt a kedv. A leszerelés szándéka teljesen elenyészett. A függetlenségi párt szabadelvű párt tegnapi értekezletén előterjesztett bizottsági programot épp olyan sérelmesnek találják, mint Tisza módosításait. Mind a kettőben jogfeladást lát különösen a párt harcias része.

Megengedhetetlennek tartják, hogy kivált a chlopi hadparancs után félremagyarázzák a nemzetnek azt a kétségtelen jogát, hogy a magyar hadsereg vezényelvével ő maga állapítsa meg. Ha erről eddig az uralkodó intézkedett is, ezt a jogot a nemzet ruházta a királyra. És ez szerintük sem a bizottsági programban, sem pedig a Tisza módosításaiban kifejezésre nem jutott.

Már ez okokból is kívánják, hogy a függetlenségi párt a legelősebben folytassa a harcot Tisza István gróf kormányja ellen.

A párt további magatartásáról különben a ma esti értekezleten határoznak.

A vidék mozgalma.

Kolosvárról táviratozzák: Kolozs megye tegnapi őszi közgyűlése elhatározta, hogy Kolozsvár város átíratja a nemzeti követelések tárgyában hasonló szellemű felirattal pártolja.

Szegedről jelentik: A belügyminiszternek azt az általános rendeletét tárgyalta ma Szeged város közgyűlése, amelyben az önkéntes adófizetéseket elfogadását elrendelte. A tanács tudomásulvételét javasolta, de a közgyűlés nagy szótöbbséggel visszautasította a belügyminiszter rendeletét s fölír az ellen.

Budapest, október 29.

A képviselőház ma délelőtt 10 órakor formális ülést tartott.

Tallián Béla elnökölt, jegyzők: Nyegre László, Dedovits György és Endrey Gyula voltak.

Tallián alelnök megnyitotta az ülést s hitelesítette a múlt ülés jegyzőkönyvét. Ezután bejelentette a Háznak, hogy 20 képviselő kérvénnyel a mai ülés összehívását kérte. Ezt megtette. Ma délelőtt, az ülés előtt azonban a kérvényezők megjelentek nála s az ülés összehívására vonatkozó kérvényüket visszavonták.

Ugron Gábor: Visszavették.

Elnök indítványozta, hogy a képviselőház az új kormány megalakulásáig ne tartson ülést.

A Ház az elnök indítványát egyhangulag elfogadta.

A magyarországi mandátum. Nagybördi tudósítónk távirata alapján közöltük ma azt a hírt, hogy Papp János, a magyarországi kerület országgyűlési képviselője mandátumáról lemondott. Papp János képviselő ur ma táviratban arról értesít bennünket, hogy lemondásának híre alaptalan.

TÁVIRATOK.

Császárok találkozása.

Berlin, okt. 29. Pétervárról érkezett jelentés szerint a wiesbadeni császártalálkozásra a pétervári német nagykövet is Wiesbadenbe utazik. Ennek következtében az itteni orosz nagykövet is részt fog venni a készülő tanácskozásban.

Lamsdorff Párisban.

Páris, okt. 29. Az Echo de Paris azt írja, hogy a cár kézírata, melyet gróf Lamsdorff nyújtott át Loubet köztársasági elnöknek, a béke valóságos dícsőítése. Ebben Miklós cár azt mondja, hogy Oroszország szilárdabban el van tökéltve, mint valaha, békés politikát üzeni és azon reményének ad kifejezést, hogy a barátságos és szövetséges Franciaország közre fog működni a béke munkáján és hogy lehetséges lesz a keleti és kelet-ázsiai függőben lévő kérdések szerencsés és sima megoldása.

Páris, okt. 29. Gróf Lamsdorff ma délelőtt Delcassé kíséretében megtekintette a versaillesi kastélyt és díszkertet.

Az olasz kormányválság.

Róma, október 29. Több lap, közöttük a Tribuna, azt jelenti, hogy a király Giolittit a mai kihallgatáson megbizta a kormányalakítással. A Tribuna arról értesül, hogy Luzzatti és Saccechi is miniszterek lesznek. A miniszterium a hét végéig meg fog alakulni. Egyes lapok hírei szerint Marzora nem vállal tárcát, de támogatni fogja a kabinetet.

Macedonia pacifikációja.

Berlin, okt. 29. Konstantinápolyból táviratozzák a Berliner Tageblatt-nak, hogy a porta csak néhány nap múlva fog válaszolni az osztrák-magyar és orosz nagykövetek jegyzékére. A porta elvben elfogadja a közigazgatás ellenőrzésére szolgáló külföldi vegyes bizottság kiküldését, de a hatalmak tervezetén olyan módosításokat kíván, amelyekkel a mai rendszer fenttartható, mert a szultán a tényleges ellenőrzést nem hajlandó elfogadni.

Azokat a károkat, amelyeket Macedóniában a felkelők okoztak, negyven millióra becsülik. A károk felbecsülését és kifizetését benszülőtt keresztényekből és mohamedánokból alakítandó bizottságok fogják végezni egyes konzulok vezetése mellett.

A porta mindenképpen arra törekszik, hogy a nagyhatalmak által követelt reformok ne sértsék Törökország önértékét és államiságát. Angolország támogatja a szultánt abban, hogy a külföldi ellenőrző bizottság csak papíron legyen meg.

A marokkói felkelés.

Páris, okt. 29. Az Eclairnak tangeri külön tudósítója azt jelenti, hogy Bu Hamara pretedens az egész országban győzelmeket arat és Marokkó északi részét hatalmába kerítette. A szultán ma visszatért Marokkóból Fezbe és ott körülzárkózott. Tetuán és Tanger lakossága lázong.

NAPIHIREK.

Budapest, okt. 29.

— (Időjárás.) A levegőnyomás eloszlásában csak annyiban történt változás, hogy a Földközi-tengerről az Alpésekre depresszió nyomult. Európában az idő enyhe, nyugaton és délen esős, keleten pedig száraz. Hazánk időjárásában változás nem mutatkozott.

Jóslat:

Enyhe idő várható, az ország nyugati felében helyenkint esővel.

Hőmérséklet: + 12-4 C. fok.

— (A román király állapota.) Mint Bukarestből jelentik, a román király egészsége ismét teljesen helyreállott.

— (A hercegprímás nevenapja.) Vaszary Kolos bíbornok hercegprímás holnap üli meg nevenapjának hetvenegyedik évfordulóját budavári palotájában. Ez alkalomból az agg főpaphoz az ország minden részéből érkeztek üdvözlő táviratok s a Budapesti Központi Papnevelő-Intézet előljárásága testületileg tisztelgett nála: a hercegprímás örömmel fogadta a szerencso-kívánatokat. A fővárosi papság, az esztergomi főkaptalan küldöttsége *Bollizár* püspök vezetésével s udvari papjai, élükön *Walter Gyula* prelatuskanonok irodaigazgatóval holnap fogják üdvözölni.

— (József Ágost főherceg Budapesten.) József Ágost főherceg családjával együtt hat héttel ezelőtt Kis-Tapolcsányba utazott szabadságra. A főherceg feleségével együtt később a toscánai nagyherceggel szép eredménnyel vadászott s a jövő hónap első napjaiban érkezik vissza Budapestre egész udvartartásával, amikor is átveszi az első honvédhuszár-vezető első zászlóaljának parancsnokságát.

— (Requiem Fadrusz Jánosért.) *Fadrusz* Jánosnak, az elhunyt szobrászművésznek lelki üdvéért ma délelőtt 10 órakor tartották meg az engesztelő gyásztisztiszteletet a krisztinavárosi plebánia-templomban, melynek szentélyét gyászpompával ékesítették és a padokat fekete posztóval vonták be. Az istentiszteletre a templom egészen megtelt gyászoló közönséggel, melynek sorában ott voltak: K. Lippich Elek kultuszminiszteri osztálytanácsos, a művészeti osztály vezetője, Herczeg Ferenc, a Petőfi-Társaság alelnöke s az elhunytak igen sok más jó barátja, ismerőse és tisztelője. Az özvegy az első padban foglalt helyet és az egész istentisztelet alatt térdelve imádkozott. Körülötte foglaltak helyet a gyászoló család tagjai. A misét Rostaházy Kálmán plebános tartotta fényes segédlettel; mise alatt a templom karnagya játszott orgonán. Szeretkezés után az özvegy és a család kihajtatott a Kereszt-temetőbe.

— (Liszt Ferenc emlékszóba Stuttgartban.) Stuttgartból táviratozzák, hogy ott ma leplezték le a királyi kertben Klinckenfuss Johanna udvari zongoraművésznőtől alapított Liszt Ferenc-emlékművet Wagner Siegfried, Thode titkos tanácsosné és Liszt számos tisztelőjének jelenlétében. Az emlékmű felállításának ünneplésére az udvari színházban diszlocadás volt, amelyen Liszt Szent-Erzsébet legendáját adták elő.

— (Gróf Lónyayné betegsége.) Jelentettük, hogy gróf Lónyay Elemérné hetek óta beteg. Betegségéről Lucernből újabban a következőket jelentik: A grófné hat hét előtt lett beteg. Az utóbbi napokban meglehetősen rosszul érezte magát, de kedd óta kissé jobban van. Dr. Wittel bécsi és Syvers zürichi orvos-tanár kezelik. Dr. Chrobak bécsi egyetemi tanárt és a szülészeti klinika igazgatóját már kétszer hívták hozzá. A betegség lefolyása hosszadalmas és egyelőre szó se lehet arról, hogy a grófné Magyarországra visszatérhessen. Több udvartól táviratok érkeztek, amelyekben a grófné állapotáról részvételleljesen tudakozódnak.

— (A horvát bán betegsége.) Zágrábból táviratozzák: Gróf Pejacsevich horvát bán egészségi állapotáról ma délelőtt fél 8 órakor a következő orvosi jelentést adták ki: O excellenciája az éjet nyugodtan töltötte és állapota folyvást javul. Hőmérséklete és érverése rendes. Mianan a bán egészségi állapota állandóan javul, csak esetről-esetre adnak ki orvosi jelentést.

— (Rákóczi zászlója.) A napokban fajszi Anyós Kálmán köveskúti földbirtokos, *Darnay* Kálmán sümegi muzeumának ajándékozta II. Rákóczi Ferenc kuruc zászlóját, mely a kassai Rákóczi-kiállítás Darnay-termében is ki volt állítva. E zászló, a Veszprémmegye által hitelesített okmány szerint *Forgách* Simon kuruc tábornagy 1704. június 13-iki, *Heister* ellenében szerencsétlenül vívott koronói ütközetében szerepelt utóljára, de *Orozvári* Lászlónak, *Forgách* Simon zászlótartójának sikerült *Heister* kezétől megmenteni. A viharos idők elől elrejtett zászló, később *Orozvári* Sándorra, majd Juditra szállott, ki édes anyja volt *Anyós* Kálmánnak. A megszinselyemből készült fecskefarku zászlót aranyozott tüzlángnyelvek díszítik. Egyik felől Magyarország címere «Deo duce pro Patria et Libertate vincere aut mori»; másik oldalán művészi festésben kisedet tartó álló alakja Máriaának «Matre Dea Monstrance Viam» felirattal ékítik. Az érdekes zászló megszín selymét kissé foszlányossá tette a háromszáz év viszontagsága.

A versici magyar közművelődési egyesület okt. 31-én, szombaton, Rákóczi-ünnepet rendez. Emlékbeszédet *Fábró Géza* szolgabíró mond, *Kleszky* Emília szaval és több műkedvelő magyar dalokat játszik.

— (Gróf Majláth püspök a pápánál.) Rómából táviratozzák, hogy a pápa tegnap fogadta gróf Majláth Gusztáv püspököt, aki már a júniusi konzisztóriumon bíbornokjelöltje volt a Vatikánnak.

— (A magyarság apostolai.) Pestmegye törvényhatósága nagyobb összeget szavazott meg ama tanítói jutalmazására, akik idegen nyelvű községben a magyar nyelv tanításában a legszebb eredményt érték el. A jutalmakat most osztották ki és tizenegy tanítónak volt része benne. Száz-száz koronát kaptak: Szalay György ujhartyáni, Szuchovszky Béla rác-kisujfalui, Lesztich Margit miskei, Klementisz János budaörsi, Farkas Jenő budajenői, Spielvogel József nemesnádudvari, Eppler Márton császártöltési, Liptai János acsai, Czuczor Margit cseri, Hoffmann Sámuel hartai, Kardos János maglódi, Marschalko Gyula rákoskereszturi, Schober Karola budatoki tanítók és tanítónők, végül Kis Arpádné cinkotai óvónő.

— (Felrobbant bensines hordók.) Magyarország legrégibb pályaudvarát, a *vácit*, tegnap nagy veszedelem fenyegette. Az éjjeli tehervonat huszonhét métermázsza benzint hozott Vácra s a lokomotív azt a kocsi, mely a bensines hordókkal volt tele, a raktár mellé vontatta. Az első vashordót szerencsésen le is tették a munkások. Amikor visszatértek a kocsihoz, gyanus zugást hallottak. Néhány pillanat múlva a huszonhét métermázsza benzin meggyuladt. A vashordók egymásután robbantak fel s az égő benzin lángja harminc-nyolcvan méterre csapott fel. Szerencsére a kocsi nyitott volt s a robbanó benzin ellenállásra csupán a vashordókban talált. Oly erősek voltak a robbanások, hogy az egyik vashől kovácsolt hordót a félkilométer távolra fekvő szövőgyár udvarára röpítette. A pályaudvar nagy területen el kellett zárni a közönség elől s a tűzoltóság csupán az ezreket érő raktárak védelmére szorított. A tűz egész éjszaka tartott. Az államvasut kára több ezer korona.

— (Harc munkások és katonák között.) Stanislausban véres összeütközés volt a munkások és a katonaság közt. A zavargó munkások megrohanták a törvényszék épületét, az ablakokat bezukták és követelték letartóztatott társuknak, Pekroicszky szocialista vezetőnek szabadon bocsátását. A törvényszék épületéből egy fogházör kilőtt és *golyója halálosan találta Gottfried* tanulót. A munkások tovább vonultak, körülhordozták az utcákon a véres holtestet és bevették a középületek ablakait. Erre katonaság jött s feltűzött szuronynyaverte szét a zavargókat, akik közül többen megsebesültek. Az összeütközéskor egy rendőrbiztos is halálosan megsebesült.

— (A cárné arcképe.) Darmstadtból táviratozzák: Kaulbach Frigyes tanárt táviratilag odahívták, hogy lessé meg a cárné életnagyságu arcképet.

— (Agyonlőtt szerb liberális vezér.) *Mikics* Milánt, a balicevaci liberális párt vezérét, mint *Belgrádból* jelentik, ellenfelei agyonlőtték. Egyszerre hárman is rálőttek. Péter királyt balicevaci látogatásakor *Mikics* üdvözölte s azt kérdezte tőle, hogy az egész szerbség király-e, vagy csak a radikálisoké. A király azt felelte, hogy minden szerb közel van a szívéhez, bármilyen párti is. A radikálisok ezt a kérdést nem tudták megbocsájtani *Mikics*nek s azóta üldözték.

— (Ujítás a dohányjövédéknél.) A jövő hó elején újabb cigaretták fognak forgalomba kerülni, melyeket szép nyomású hüvelyben s elzárva fognak árusítani, miáltal a fertőzés veszélye teljesen elkerülhető lesz. Ezáltal az új cigaretták ára nem drágul meg s 10 darabonként 10 krajcárért fogják árusítani. Nagy előnye továbbá az újításnak, amelyet legelőször *Nadarassy* Gábor miniszteri tanácsos, a dohánygyárak igazgatója és *Vangel* Károly pénzügyi tanácsos honosított meg a világ minden dohányjövédékeinek megelőzésével, hogy végre a magyar dohánytermelés exportképessé lett, mert külföldön cigarettákat csakis kisebb csomagokban lehet eladni. Ugy értesülünk, hogy mérís kapott a dohányjövédék nagyobb mennyiségű rendelést külföldi cégektől. A cigarettacsomagolást egyelőre Fiumében és O-Budán ujjaita, praktikus szerkezetű angol csomagológépeken végzik, amelyet aztán a többi dohánygyárakra és az összes cigarettanemekre is kiterjesztetnek.

— (Halfejü Márton.) *Brassói* tudósítónk jelenti: Köpe Mártonné hosszafalusi asszony a napokban egy torzszülöttet hozott a világra. A fiúgyermek egészen rendes testalkatu, csak a szája mutat rendkívüli alakot. A felső ajaka, az inye és a szájpadrólása teljesen hiányzik s annak helyén húscafatok láthatók. A száj ezen abnormis alkata következtében a gyermek nem tud szopni, hanem mesterségesen táplálják. Ezen abnormitáshoz járul még az a körülmény is, hogy a gyermek orrától kezdődőleg harántékonosan lefelé a szájig mindkét oldalon nyílás látható s így feje feltűnően hasonlít a *haléhoz*. Mult pénteken volt a kis torzszülött keresztelése s a keresztelésben a *Marton* nevet kapta. Orvosi vélemény szerint alig él még egy-két hetet.

— (Károly főherceg kinevezése.) Bécsi tudósi. tónk táviratozza, hogy a király *Ottó Károly* főherceget, *Ottó* főherceg 17 éves fiát az I. ulánus-vezred hadnagyává nevezte ki.

— (Furfangos amerikai reklám.) Egy amerikai újságból került hozzánk a következő élelmes hír: Texas állam Goliath nevű városában békésen élt egymás mellett két mozdonyvezető. Derék, nős emberek voltak és bajaikban egymást önzetlenül támogatták. Egyszer azonban ezen több évig tartó barátságos szomszédsági viszonyban váratlanul szakadás állott be, amennyiben egyik a másiknak azt vetette szemére, hogy feleségeikkel kölcsönösen megcsalják egymást. A két mozdonyvezető elhatározta, hogy tölkerik a vasutkirályt, engedné meg, hogy ők a nyílt pályán egymással — egy még eddig nem ismert módon — vivhassanak *párbajt*. A vasutkirálynak tetszett az eredeti eszme, elrendelte, hogy a következő napnak délutánján a pálya azon része, amely a folyamatosan átvezető hidtól egy-egy állomásnyira innen és túl van. — szabad legyen. Megállapították, hogy két ellenkező állomásról, mindegyikük egy hatalmas mozdonyon fog a legnagyobb gőzerővel egymás ellen haladni s hogy az összeütközésnek éppen a vasuti hidon kell bekövetkeznie. Amelyikük közülök túléli a borzasztó diadalt, az lesz a győztes! Végrendeleteiket elkészítvén, a kitűzött időben állomásaikra siettek s felugrottak az erősen befűtött mozdonyokra, melyek a legőrültebb gyorsasággal közeledtek a hid felé. Még egy rövidke pillanat s az iszonyatos összeütközés megtörténik. De im csodák-csodája, ez nem következett be. A két elszánt családapát a fizika egy egyszerű törvénye mentette meg a biztos haláltól. A hid mellett levő vasuti ör fia ugyanis éppen ekkor egy *gumitabdával* játszadózott s a véletlen úgy akarta, hogy a hid közvetlen közelében épült őrház faláról abban a pillanatban repült a két mozdony közé, midőn az összeütközésnek be kellett volna következnie. A labda rugékonysága folytán a gépek, nemhogy össze nem ütköztek, de egészen a kiinduló állomásukig verődtek vissza. Ilyen és hasonló gumilabdák olcsón kaphatók Schmidt Johnnál New-Yorkban, Broadway 23. sz. alatt.

— (Merényilet a mexikói elnök ellen.) Londonból jelentik: A helyi lapok jelentik Newyorkból: Egy Toskano nevű rab, aki rövid idő előtt a fogházból megszökött, tegnap Mexikó városában revolverből ötször rálőtt *Diáz Porfirio* elnökre, anélkül, hogy eltalálta volna.

— (Sikkasztó ügyvéd.) Bécsből jelenti tudósítónk, hogy rendőrség letartóztatta dr. Guttman Emil ügyvédet, aki ügyfeleinek reabizott pénzéből 73.000 koronát sikkasztott. Ebből az összegből 20.000 koronát egy hagyaték kárára sikkasztott. Mikor az ügyvédet letartóztatták, kitört rajta az örültség s kórházba kellett szállítani.

— (Merénylet egy körjegyző ellen.) Dicső-Szent-Mártonból írják nekünk: Megdöbbentő gyilkossági kísérlet történt Kis-Küküllő vármegye Volc községében e hó 21-én. Moldován János ottani körjegyzőt az utolsó időben a község lakói több ízben halállal fenyegették. A lakosságot a tagosítás iránt benyújtott és illetékes helyen tárgyalás és eljárás tárgyává is tett kérelme keserítette el. A jegyző ezzel sok ellenséget szerzett a községben magának, úgy hogy helyzete tarthatatlanná kezdett válni. Már három ízben volt a falu a fősolgabíró és az alispán előtt, azt kérve, hogy okvetlenül helyezték el a körjegyzőt, kit meguntak. Vizsgálatot is indítottak a körjegyző ellen, de az nem vezetett olyan eredményre, hogy büntethető vagy áthelyezhető lett volna. A napokban a község bírja, Wolf János hűtlen kezelésért hajba került. Némelyek sikkasztást is beszéltek róla. Kiszállt a községben a fősolgabíró és úgy bírlik, hogy a mende-monda sok igazat derített ki, minek eredményeként az ügyvédség tette magáévá az ügyet. A bírót felfüggesztették állásától. A körjegyző azonban megmaradt állásában és folytatja működését. Nevezett napon átment feleségével és irnokával a köréhez tartozó Alsó-Bajom községbe és mikor este 11 óra tájban hazafelé igyekezett, az út melletti árokba két lövés dördült el, mely nyilván a körjegyzőnek volt szánva, de nem őt találta, hanem a bakon ülő kocsiat sebezte meg súlyosan. A kocsiat másnap beszállították a dicső-szent-mártoni kórházba és lehet, hogy felépül. A tettes nem került kézre, de másnap megindították a vizsgálatot, mely ma is folyik. A csendőrség az egész talu népét kihallgatja, de eredménytelenül. Bűnjeleket már találtak, de letartóztatás még nem történt. A körjegyző neje féltvén életét, átköltözik fiához Radnóra, a jegyző pedig a köréhez tartozó Alsó-Bajom községbe. Völcön és a megyében izgatottan tárgyalják az esetet, melynek a képzett, munkás kör egyzó majdnem áldozata lett. A kir. ügyvédség holnap megy ki a vizsgálat végett a községbe.

— (Két emberéletért — nyolcvan korona.) Hirsch József kismartoni cipészmeister még 1883-ban két apró fiú, Osinger Mihály és Braunsieder József életét mentette meg. A gyermekek egy mély árok jégtábláján csuszakáltak, mikor alattuk a jég beszakadt. Hirsch, látván a veszedelmet, a gyermekek segítségére szaladt. Közben alatta is beszakadt a jég. Az elszánt ember ekkor a legnagyobb erőfeszítéssel partra uszotta a két gyermekkel együtt. A kismartonvárosi tanács akkor elhatározta, hogy Hirschnek megjutalmazását fogja kérni a királytól. Az erről szóló akta azonban valamiképpen elkallódott, úgy annyira, hogy csak most, husz esztendő múlva kapta meg Hirsch a jutalmat. Kerek számban nyolcvan korona jutalmat folyósítottak Hirsch számára; holott császári katonai ilyen esetben legalább is koronás érdemkeresztet kap.

VIDÉK ÉS KÖZIGAZGATÁS.

— A magyar nyelv terjesztéséért. A «Komárom-megyei Közművelődési Egyesület» egy érdemes munkását jutalmazta meg a tanügynek Paulics Ignác új-gyallai tanító személyében, aki nagy sikereket ért el a tótajku községben a magyar nyelv tanítása terén. A jutalmat Sárközy Aurél főispán adta át a derék tanítónak szép beszéd kíséretében, kivül még Lőrinczy György tanfelügyelő, a közművelődési egyesület titkára mondott buzdító beszédet. A szép ünnep nagy közönség vett részt.

— A D. M. K. E. közgyűlése. Szegedről jelentik: A Délvidéki Magyar Közművelődési Egyesület alakulását előkészítő bizottsága tegnap délután ülést tartott László Gyula és Kern Lajos dr. elnöklété alatt. A vezetőség beszámolt az előkészítés munkálatairól, miközben nagy részvétellel emlékeztek meg Szentcsanak Vidor dr. makói kir. körjegyző, a D. M. K. E. alapító tagjának az elhunytáról. A bizottság elhatározta, hogy az egyesület részvétét átírásban fejezi ki az elhunyt özvegye előtt. Ezután Tallián Béla képviselőházi alelnök levelét olvasták fel. A bizottság ugyanis felkérte Talliánt, a kultúregyesület leendő elnökét hozzon javaslatba napot az alakuló közgyűlés idejéről. Tallián Béla ez évi december hó 8-ik napját hozta javaslatba. A bizottság hozzájárult a javaslat-

hoz és kimondotta, hogy a D. M. K. E. alakuló közgyűlését december hó 8-ik napján tartja meg Szegeden. A közgyűlésre meghívják a kormányt, a Délvidék vezető férfait, a vármegyék és városok törvényhatóságait, testületeket és társulatokat. Elhatározták végül, hogy több helyre még küldötségeket vezetnek.

— A szepesi főispán ünneplése. Lőcséről jelentik: Szepes vármegye tegnap ünnepelte főispánját, Csáky Zeno grófot valóságos tükös tanácsosi kinevezése alkalmából és nejét, Esterházy Leontin grófnét az Erzsébet-renddel való kitüntetése és súlyos betegségből való szerencsés megmenekülése alkalmából. Az ünnep a tisztelgő küldötségek fölvonulásával kezdődött. A tisztikar, a városok, hitközségek, a katonaság, az állami hivatalok és testületek mind tisztelegtek. A főispán meghatva köszönte meg az ovációt. Este nagy fátylaszínház volt a katonai zenekar közreműködésével. Fleischhacker városi főjegyző ez alkalommal mondott lelkes beszédre a főispán lakásának erkélyéről válaszolt. A daloskör nemzeti dalokat énekelt.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

* Kisfaludy-Társaság. A Kisfaludy-Társaság tegnap délután Beöthy Zoltán elnöklésével ülést tartott. Alig helyezkedtek el a tagok, föllépett Beöthy elnök, hogy elsirassa Fadrusz Jánost, aki nem volt ugyan a Társaság tagja, mert a Kisfaludy-Társaság törvényei szerint csak a penna embereit választhatja tagjaivá; de mint művész, aki a magyar képzőművészet monumentális tette, mégis közel állott a Társasághoz. Volt két pillanat a Fadrusz János életében, mondta a többek között Beöthy, amidőn megdobogtatta az egész magyar nemzet szívét. Tavaly őszszel volt az első pillanat, amidőn a kolozsvári Mátyás-szoborról lehullott a lepel. Minden magyar ember, az egész nemzet érezte akkor, hogy valami ritkát, nagyot, elsőrendűt kapott. A második történelmi pillanat az volt, amidőn a művészre ráhullott a gyászlepel, amidőn szive utolsó dobant, akkor azt éreztük mindnyájan, hogy a magyar nemzet nagyot, ritkát, elsőrendűt veszített. A Kisfaludy-Társaság egyébként azzal hódolt a nagy művész emlékének, hogy koporsójára koszorút helyezett. Vargha Gyula főtitkár azt jelentette, hogy a Társaság Deák Ferenc századik születésnapjának ünnepén küldöttséggel képviseltette magát s hogy a szobor talpára koszorút helyezte. A fölolvadások sorát Bársony István nyitotta meg Héjják a galamb körül című népeleti rajzának fölolvásával. Léva József költeményét: a Borongás-t, mely napjaink zavaros politikai viszonyából vette tárgyát, Kozma Andor olvasta föl. Végül Vargha Gyula mutatta be Mailand Oszkár népköltési gyűjteményét a székely-földről s tanulmányát, amelyben a gyűjtésről számot ad. Mailand a Társaság megbízásából két éve gyűjti a székely népköltés maradványait s már két kötetre való anyagot gyűjtött össze, amelyben igen becses maradványok vannak. A zárt ülésen először is ama pályázatok bírálói választották meg, melyeknek határideje e hónap végevel lejár. Elhatározták, hogy a Társaság ki fogja adni Vadnay Károly és Salamon Ferenc irodalmi hagyatékát.

* Coquelin a Népszínházban. Vándortruppa élén szerdán este az idős Coquelin kezdte meg előadásait a Népszínházban. Rostand nagyíró romantikus drámája, «Cyrano de Bergerac» került színre, ezt a darabot pedig idegenben éppen Coquelinnek nem kellett volna játszania. Ugyanis talán éppen ez a nagy francia művész honosította meg Párisban azt a szokást, hogy ha valamelyik nagy színpadi «star» világköruttra indul, ugyszólván csupa árnyékot vesz maga mellé, hogy az ő geniejének fénye annál háborítatlanabban tündököljön. Már pedig sokat von le Cyrano értékéből, ha nem ismerjük a világot, mely körülötte háborog, kavargó és bukfenec. Coquelin nagy súlyt vetett Rostand pompás verseinek finom nűanszirozására, ebbeli művészi fáradozása azonban nagyrészt kárbaveszett, mert a magyar közönség soraiban csak nagyon kevesen vannak, akik a drámát betéve tudják, talán még kevesebben, akiknek füle a francia dikciót megszokta volna. A Krisztiánvaló jelenetben, a harmadik felvonás erkélyjelenetében, nemkülönben a darab végén Coquelin művészete elragadta és meghatotta a nézőket, akik csak meglehetősen türelem árán tudták a fénypontokat kivárni. Coquelin mellett a párisi Porte-Saint-Martin színházból való korhű és stilszerű tarka jelmezek érdemelnek említést. Az előadásra

franciául tudó magyarok és a budapesti franciák lepték el a nézőteret, ami az utolsó sorokig előkelő publikumot jelent.

* A Király-Színház megnyitása. A főváros legnagyobb színháza, a Király-Színház készen várja a szombati megnyitó előadást. A színpadon és nézőtéren teljesen befejezték a munkálatokat, úgy hogy az Aranypirág utolsó próbáit már a rendes színpadon tartják meg. A címszerepet Fedák Sári játssza, aki ezuttal ismét olyan szerephez jutott, amelyben az ő művészetét teljesen érvényesítheti. Fedák Sárinak ez lesz e színházi szezonban az első föllépte.

TÖRVÉNYSZÉKI CSARNOK.

— Andó Juliánna bűnpöre. Az esküdttörvényszék előtt ma délelőtt volt a vádbeszéd, délután a védőbeszéd fog elhangzani. Ítélet valószínűleg csak holnap lesz. Tegnap délután a tanúk közt volt Andó Julia apja és anyja, akik törvényadta joguknál fogva megtagadták a vallomást. A bizonyító eljárás befejezése után dr. Halász királyi ügyész a bűnpártolással vádolt Pozsgayné ellen a vádat elejtette. Az asszony nyomában el is hagyta a vádlottak padját. Ezután a kérdéseket terjesztették elő. Az ügyész négy kérdése közül kettő a gyilkosságra, kettő a vaglásra vonatkozik. Dr. Halász Aladár védő a szándékos emberölésre s a beszámíthatóságra vonatkozólag tett kérdéseket. A tárgyalás mai negyedik napján délelőtt a bíróság a vál és védelem kérdéseiből megszövegezte az esküdtekhez intézendő kérdéseket. Ezen kérdéseknek kihirdetése után a perbeszédre került a sor.

Dr. Halász Lajos kir. ügyész vádbeszédében rámutatott arra a sívár, szomorú képre, melyet ez a bűnpör feltár. A bűnös egy fiatal, alig 19 éves nő, akit két gyilkossággal és rablással kell vádolnia. Ezután körülményesen adja elő a két gyilkosság történetét. Délután a védő beszél. A tárgyalás folyik.

— A szalkai mandátum. A kir. Kuria II. választási tanácsában, Kelemen Mór elnöklété alatt, ma folytatták a Jakabffy István szalkai mandátuma ellen beadott petíció tárgyalását. Konkoly-Thege József ügyvéd terjesztette elő a kérvényben foglalt panaszokat, amelyek során a képviselőt vesztegetéssel és etetés-itatással vádolta s ezen a réven kérte a fertőzött szavazatok leszámítását és Konkoly-Thege Sándornak képviselővé való nyilvánítását. Azután foglalkozott az ellenkérvénnyel, amelynek vádjait alaptalanoknak mondja. Szünet után Darvai Fülöp dr. védő kelt a megtámadott képviselő védelmére s fejtegette, hogy a kiosztott pénzüsszegek nem lépték túl a törvény-engedte határokat s csupán a fuvardíj és a köteles ellátás megtérítésére szorítottak. Ítéletet ma nem hoznak.

— Az ecsedi lóp károsultjainak kártérítése. Szatmárról jelentik: Most, hogy az ecsedi lápon föllépett tűz már lokalizálva van, a láptulajdonosok elhatározták, hogy Szatmármegye ellen kártérítési pert indítanak. Gróf Károlyi László, akinek több mint kétezer katasztrális hold lápi földje égett el, már be is nyújtotta keresetét ügyvédje útján a szatmári kártörvényszékhez. Gróf Károlyi szerint a tűz a vármegyei törvényhatósági út építésénél keletkezett s így a vármegye okolható a nagy kár miatt. Keresetében egyelőre birói szemlét kért. A szatmári kir. törvényszék helyt adott a kérelemnek s e hó 29-ére kitézte a birói szemlét és tanúkihallgatást. A gróf szakértőül Péchy Lászlót nevezte meg, a vármegye pedig Domahidy István volt országos képviselő földbirtokost. A bíróság szakértője Sporzon Pál debreceni gazdasági tanár lesz. A bizottság nem csak az állítólagos tűz területét, de az egész lápot bejárja.

NYILTTÉR. *)

Dadogást és minden beszédhibát sikeresen gyógyít SOLT LAJOS tanfolyama. Budapest V., Báthory-utca 20. szám. Fölvétel 12—1-ig.

* E rovat alatt közlöttekért nem vállal felelősséget a Szerk.

KÖZGAZDASÁG.

A Rímamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvény-Társaság folyó hó 24-én tartotta XXII. rendes közgyűlését Loisch Ede igazgatósági elnök elnöklésével. A közgyűlés megnyitása után konstatálja az elnök, hogy a közgyűlés határozatképes. Felkéri a jegyzőkönyv vezetésére dr. Szerényi Aladárt, annak hitelesítésére Sarbó Vilmos és Boór Akos részvényeseket s tekintve, hogy a felügyelő-bizottsági tagok választására is kerül a sor, a szavazható-bizottságba dr. Vámos és Bruckner részvényeseket jelöli ki.

Az üzleti jelentés kiemeli, hogy azok a remények, amelyek az üzlet fellendülésére engedtek következtetni, ebben az évben sem mentek teljesedésbe, sőt dacára a két egymásután következő jó aratási viszonyoknak, a vasipar további rosszabbodása konstatalható. Az okok a vigasztalhatatlan politikai helyzetben keresendők voltak. Dacára ennek, az elmúlt üzletév kielégítő eredménnyel zárult, bár nem sikerült a belföldi termelőkkel minden ágat felölelő megegyezésre jutnunk. A bányák összesen 2,817.466 mm. vasércet termeltek, míg a mészbányák 957.909 mm. anyagot eredményeztek. A széntermelés összesen 3,337.281 mm.-t tett. A kohók termelőképességét az emult évben nem használtuk ki teljesen, sőt a Sajó völgyben újabb is üzemkorlátozást kellett véghezvinni, ennek dacára a nyersvastermelés 1,296.351 mm.-t eredményezett a tavalyi 1,255.306 mm. ellenében. A hengerművek üzemében nem használhatta ki a társaság nagy mértékben a bányákat, mert a fogyasztás csökkent és ezért állandó foglalkozást nyújtani nem voltak képesek. Az eladási viszonyok a múlt évben igen kedvezőtlenül alakultak, mert az állam részéről kilitásba helyezett ama program, amely az ipar előmozdítását célozza, a politikai viszonyok következtében keresztülvihető nem volt. A Rímamurányi Vasműtársasággal kapcsolatban levő más társaságok konszolidációjára vonatkozólag felelmi a jelentés, hogy a Hernád völgyi Magyar Vasipar Részvénytársaság reorganizációját keresztülvitte. Az Union Vas- és Pléhgyár Részvény-Társaság, mely üzletét a múlt decemberben zárta le, még mindig szenved azalatt, hogy a pléhtermelés egyesítését keresztülvinni nem sikerült. Ezután a társaságnak az ezévi nyereség-felosztására vonatkozó indítványát egyhangulag elfogadták: eszerint az 5,017.984 korona 45 fillérből a részvényeseknek osztalék fejében 10 vagyis 32 millió alapitőkéje 3,200.000 koronát fizet ki. 100.000 koronát a tisztviselők nyugdíjalapjára, 75 ezer koronát a társuladák felsegélyezésére fordít és 941.315 korona 20 fillért az új számlára vitet elő. Az ezévi szelvény 20 koronával váltatik be.

Az aradi vajközpont megnyitása. Az Aradvármegyei Gazdasági Egyesület által életbehívott aradi Tej- és Vajközpont megnyitását október 31-éről november 3-ára halasztották.

Gyümölcstenyésztés a keleti hegyvidéken. Érdekes jelentést tett Kazy József osztálytanácsos, a hegyvidéki kirendeltség vezetője Darányi földművelésügyi miniszternek. A miniszter ugyanis kigazdák használatára két darab Casenille-rendszerű gyümölcsaszalót küldetett. A két aszaló eddig 32 ezer kilogramm beszercei szilvát dolgozott föl 8000 kilogramm aszalványra. Az aszalt szilvát mázsánként 36 koronával értékesítették. Budapesti előkelő cégek közül többen itt szereztek be szükségletüket. A hegyvidéken termő szilva, az osztálytanácsos véleménye szerint, elsőbrendű mint a bosnyák vagy szerémségi szilva s ha sikerül termelését fejleszteni és rendszeresíteni, a hegyvidéki aszalványval, szilvóriummal majd külföldre is gravitálhatunk. Árdánházán, ahol az állami aszalók működtek, főleg Kossey Elek ottani esperes-plebánost dicséri meg az osztálytanácsos, mert az ő fáradozásának köszönhető, hogy az árdánházi aszalványok jó hirre tettek szert.

A gazdák és a Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság. Darányi miniszter, mint félhivatalosan jelentik, leiratot intézett a Magyar Kereskedelmi Részvénytársasághoz, amelyben arra hivatkozva, hogy a társaság működésének feladatai számos irányban szoros kapcsolatban vannak a földművelésügyi tárca gondozására bízott gazdasági kérdésekkel, továbbá minthogy az orszá-

gos közgazdasági alapot, amely a társaság egyik főrésztvényese, a földművelésügyi miniszterium kezeli, — annak a kívánásának ad a miniszter kifejezést, hogy a kereskedelmi társaság működésének irányításában, — éppugy, mint a kereskedelemügyi és a pénzügyi tárca megbízottai, ezentul a földművelésügyi kormányzat kiküldöttjei is résztvegyenek. Ebből a célból a miniszter Ottlik Iván miniszteri tanácsost a kereskedelmi társasághoz igazgatósági tagnak, pongyelóki Roth Loránd miniszteri osztálytanácsost pedig felügyelő-bizottsági tagnak jelöli.

Háziipari tanfolyamok. Az Erdélyi Gazdasági Egyesület elhatározta, hogy Kolozsvárott (Külváros), Választon, Nagy-Sármáson, Hidalmáson, Kettesden, Gyöngyfalván, Tancson, Nagy-Petriben, Zetelkén háziipari kurzusokat rendez a tél folyamán. Ujabbán Kassáról, Szegedről, Temesvárról írják, hogy Darányi földművelésügyi miniszter a kereskedelmi és iparkamaráknak a háziipar fellendítésére 10—10 ezer korona államsegítségét utalványozott.

A pálinkahamisítás ellen. A Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületében Hertelendy Ferenc országgyűlési képviselő alelnök elnöklésével a pálinkahamisítás ellen teendő intézkedésekre kiküldött bizottság ülést tartott. Résztvett a tanácskozásban dr. Kossutány Tamás az országos kémiai intézet igazgatója, dr. Gáspár János és dr. Krainszky Lajos főügyész, Drucker Jenő igazgató, Kövessi Ferenc títár. Az ülésen a tárgyat Lukács Emil ismertette. Rámutatott a számos visszaélésre, amelyet főleg a droguisták az egészségre káros mérgeket tartalmazó esszenciák terjesztésével követnek. A bizottság elhatározta, hogy felkéri a belügyminisztert, hogy régen kiadott, de soha végre nem hajtott rendeletét ezentul szigoruan hajtsa végre és felír a kereskedelmi miniszterhez, hogy a vámtárgyalásoknál a külföldről jövő esszenciára nagyobb vámt állapítson meg.

BUDAPESTI TŐZSDÉK.

Gabona-tőzsde.

Buza elkelt 12.000 métermáza változalan áron.
Készárúüzlet.

Buza:

Tiszavidéki: 350 mm. 81.5 k. 8.05 korona, 700 mm. 81 k. 8.00 korona, 450 mm. 81 k. 8.00 korona, 200 mm. 80 k. 8.00 korona, 200 mm. 79.5 k. 7.92 korona, 100 mm. 70.5 k. 7.90 korona, 120 mm. 79 k. 8.90 korona, 100 mm. 78.5 k. 7.90 korona, 100 mm. 78 k. 7.82 korona.
Mezőturi: 1000 mm. 80 k. 8.02.5 korona, 1000 mm. 79 k. 7.90 korona.
Hartai: 600 mm. 79.8 k. 7.90 korona, 1300 mm. 78.5 k. 7.85 korona.
Pestvidéki: 100 mm. 80 k. 7.05 korona, 100 mm. 78.3 k. 7.75 korona, 1000 mm. 78 k. 7.75 korona.
Tolnai: 800 mm. 77 k. 7.75 korona.
Bánáti: 1000 mm. 77 k. 7.50 korona, 1200 mm. 77 k. 7.50 korona.
Rozs: 250 mm. 6.22 korona, 100 mm. 6.22 korona, 100 mm. 6.20 korona, 300 mm. 6.17 korona, 100 mm. 6.15 korona, 200 mm. 6.25 korona.
Tengeri: 100 mm. 6.15 korona, 100 mm. 6.10 korona, 300 mm. 6.05 korona.

Érték-tőzsde.

Jelentéktelen forgalom mellett az irányzat szilárd maradt. Kiemelkedő mozzanat egy értékben sem volt feljegyezhető.

Az előtőzsdén jegyezték:

Osztrák hitel	666.—	668.25	668.25	—
Magyar hitel	732.—	734.—	733.75	—
49/0 koronajáradék	97.90	97.90	—	—
Leszámitolóbank	457.—	457.—	457.—	—
Jelzálogbank részv.	517.50	517.—	—	—
Rímamurányi	472.50	472.—	—	—
Allamvasut	662.75	664.—	663.75	—
Városi villamos	317.—	317.—	317.—	—
Budapesti Közuti	608.—	608.—	—	—

A déli tőzsdén zárultak:

Osztrák hitelrészvény	668.—	—	—	—
Magyar hitelrészv.	732.75	—	—	—
49/0 koronajáradék	97.90	—	—	—
Leszámitolóbank	457.—	—	—	—
Jelzálogbank részv.	516.—	—	—	—
Rímamurányi	472.—	—	—	—
Allamvasut	664.50	—	—	—
Városi villamos	317.—	—	—	—
Budapesti Közuti	608.—	—	—	—

Felelős szerkesztő: MAGYAR GYULA.

Laptulajdonos a «Magyarság» lapkiadóvállala.

REGÉNY-CSARNOK.

Félszázad előtt.

(Korrajzok.)

Irta: Magyar Gyula.

— Tyhü! Donnerwetter, feno megotye, ez egy kolyó. Ez egy ólom kolyó. Ki kutya meglütt ezt a nyulat. Alsó előre. Ide a gazember rebelles petyárt. Felkötöm, atyon meg ütni!

Hamarost vagy harminc zsandár is ment keresni a becsületes Csere Jánost, akit meg is találtak akkor már holt részeg állapotban, de még akkor is dudorászta:

«Csak azért is reá borul
Az keblire.»

Természetes, hogy Harabovszky zsandárkapitány elé vették, aki azután személyesen vonta kérdére.

— Hát te kutya paraszt, hol meg vetted azt a puská, meg a pulver?

— Ahun a többi van — vágta ki Csere János.

— Hát hun meg van a többi, te sifán?

Csere János nem soká kináltatta magát a deressel. Megmondta, hogy hol van a többi. A felsőörsi borházban megtalálták az egész fegyverraktárt...

Még azon a napon tizenkét szuronyos zsandár vasraverve kísérte az édes apát Pest felé, a halál pítvara, a Neugebäude felé...

Az üldözöttek őrangyala.

A budai temetőben van egy elhagyott sirhalom. Néhány akácfa borul reá, de környékét fölverte már a dudva s nincs senki, aki halottak napján egy méceszt gyujtana fölötte, vagy egy szál virágot, egy egyszerű koszorút helyezne a mélyben porló tetemei fölé. Pedig aki ott lent alussza az örök álmot, az a nemes lélek megérdemelné. Egypár újságcikkely is megemlékezett arról a jóságos asszonyról, akinek emlékét azután megint csak elfeledték s akinek egyszerű kis vörös márványkőbe van vésvé a neve:

Figyelmessy Anna.

Ki volt Figyelmessy Anna? Egyszerű budai hentesmesternék a felesége. De lelke hazafias érzelmeire nézve nagyobb a paloták nagyasszonyainál. Mikor Pesten Haynau hóhérjai végezték rettenetes munkájukat, mikor senki sem tudta, hogy másnap nem kísérik-e a pribékek az osztrák zsoldosok golyói elé, akkor ez az asszony esodálatos leleményességgel, a policajt kijátszó éberséggel és máig sem tudható összeköttetései erejével végezte az üldözöttek, a börtönben levő hazafiak megmentésének szent munkáját. Kis budai háza, mely ott volt valahol a vár bástyája alatt, valóságos aziliuma volt azoknak, akiket üldözöttek vett a vérszomjas, törvénytelen hatalomnak kopóhada. Ki gondolta volna, hogy az az egyszerű kis budai polgári ház anynyi politikai menekültnek ad rejtekhelyet, azután utat a szabadulás felé. Ott volt az az asszony azon a hajnalon is, mikor Magyarország első alkotmányos miniszterelnökének, Batthyány Lajos grófnak furódott szívébe az osztrák vadászok golyópóra. És látta azt a nagy magyar asszonyt gyászborulutan, zokogva — a hazaszeretnek azt a magasztos lelkü szent asszonyát, aki egy kis fiut vezetve kezénél fogva, azt mondá fuldoklásban elhaló hangon gyermekének, amint dördült a gyilkos puskák csöve:

— Soha se felejtésd el gyermekem, ezt a lövest. Most gyilkolták meg Magyarországot első miniszterelnökét.

És az a kis fiu kezét ökölbe szoritva, mondá: — Anyám, soha sem felejttem el! — és nem is felejtette el sohasem. Figyelmessy Anna pedig térdreerogott a gyászruhás nagyasszony elé, csókoltá annak kezét, ruhája szegélyét. Az föl emelte magához s az egyszerű budai hentesmesterné és Magyarország egyik legelőkelőbb mánásasszonyával együtt zokogták, siratták a hőhér-pallos alá, a pribékgolyó elé, a bitófára került Magyarországot.

(Folyt. köv.)

Elismert kiváló jóminőségű

Honi ipar! Sajátkészítményű férfiruha-áruház Honi ipar!

férfiszabó LUKÁCS GYULA férfiszabó

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 18. sz. alatt.

Dus választék fiu- és gyermekruhákban.

Nagy választék divatszövetmellényekben. Mértékszerinti megrendelésekre csakis kiváló jóminőségű honi és angol szöveteket tartok raktáron. Mintákat kívánatra bérmentve küldök. 102

SZINHÁZAK.

Péntek, 1903. október hó 30-án.

M. kir. Operaház.

Zárva.

Nemzeti színház.

Sötétség.

Dráma 4 felvonásban. Irtá: Ruttkay György. Kezdeté 7 óraker.

Népszínház.

A vándorlegény.

Nagy operette 3 felvonásban. Irtá: West és Schnitzer. Kezdeté 7 óraker.

Vígsház.

A csodagyermek.

Bohózat 3 felvonásban. Irtá: Gavault és Charvay. Kezdeté fél 8 óraker.

Uránia.

Berlini élet.

Három felvonásban, 170 színes képpel és 20 mozgóképpel. Irtá Németh Péter. Kezdeté fél 8 óraker.

Schoffola Ernő A ruggantagartás meghonosítója Budapest, VI., Andrássy-ut 2.
Legjobb minőségű gummitömlők kerti fecskendezésre árjegyzék ingyen.

FOLIES CAPRICE

VI., Révay-utca 18. szám.

Igazgatóság: Leitner és Keleti.

11 óraker! 11 óraker!

A jövődő Palesztina.

Parodisztikus bohózat. Irtá Caprice.

Ezt megelőzi:

9 1/2 óraker! 9 1/2 óraker!

A postamester ur.

Bohózat, irtá postatiszt.

A nemekek télikertben reggeli 5 óráig Munczy Lajos zenekara hangversenyez.

Nappali pénztár: délelőtt 9-1-ig, délután: 3-6-ig.

Balafon csarnok V., Vadász- és Hajnal-u. sarok.

Saját épületében **kávéház és szálloda**

ma megnyílt ujonnan átalakítva. Naponta kifünő cigányzene. Szálloda-szobák 3 korona. Ker. utasoknak 20% engedmény. Tisztelettel

157 Veszprémi Steiner Sándor.

Törlesztéses készpénz-kölcsön.

Aki földbirtokára törlesztéses készpénzkölcsönt akar felvenni, forduljon a

Földhitel közvetítő vállalat-hoz Budapest, VIII., Rákóczi-utca 2. sz.

100 korona után évenként tőketörlesztés-kamattal együtt jelenleg: 65 évre 450 kor., 50 évre 485 kor., 40 évre 580 kor., 30 évre 655 kor. Beküldendő: Kataszteri birtokv és telekkönyvi kivonat. Előleg nem kívántatik. Adós tartozását barmikor visszafizetheti. Az intézet nem mondhat fel. A kölcsön gyors kiszaközlése biztosítatik. Convertálások bélyegmentesek. Levélbeli felvilágosítás ingyen.

Elegáns női ruhákat

készíték saját műhelyemben, mérték szerint 15.- és 18.- frtért. A 18 forintos ruhák 2 frt 50 kros divatkelméből készülnek. Elegáns **cibelln-kosztüm**, reformalji és paletó, az őszi és teli divat mintaképe, gabérok és grollokkal díszítve 15.- frt és felebb. **Silkkes őszi paletok fekete** vagy színesben 5.50, 6.50 frt és felebb. **Bivatos aljak reformszabásban** handókkal vagy applikációval díszítve 4.50, 5.50, 6.50, 7.50 és felebb. Vidéki megrendeléseket lelkiismeretesen eszközök, meg nem felelő kicserélek. Mértékmezadás: felső- és alsóbőség, nyakbőség, ujjá hossza, aljhossz elegendő vagy egy jólálló derék bektidése. Kivánatra mintákat küldök. Több ruha biztos megrendelésénél szabásmotat mintákkal és divatlapokkal vidékre is küldöm. (187)

BRUCK ZSIGMOND
CSENGERY-UTCA 35. Andrássy-ut 61., sarok.

!! Központi szőnyegtelep vezet !!

Csakis Muzeum-körut 39. sz.,

a Muzeum-kerttel szemben.

Az őszi időny beálltával raktárunkat a legmagasabb igényeknek megfelelően, **dusan felszereltük** és ezáltal sikerült eddigi árainkat még alacsonyabbra redukálni. Egy összecsumkható vaságy 3-részű matraccal, 1 szírná-utazási ágyeló, 5 méter futó, 1 fenneltakaró csak 9 frt. 1 ablak (2 szárny) szövetfüggöny 1 frt 15 kr. 2 ágy-, 1 asztalterítő, összesen 2 frt 50 kr. Füteszőnyegek 13 krtól felebb. Ebédlő-, háló- és szalonszőnyegek, különféle minőség és minden nagyságban, **rendkívül olcsón**. Tull-stórok (applikált) 4 frttől felebb. **Kombinált**, saját fölügyeletem alatt készült **posztó és pilés** asztal- és ágyterítők, függönyök, a legújabb színek és legremekebb összerakításban, még eddig nem létezett árakon.

Fölvhívás az összes intézetek, hivatalok, szállodák, vendéglők és kávé-sokhoz. Mielőtt az őszi bevásárlásukat **pokrécokban** (szobák bevonására, ablakvédőnek és leghezum elhárítására) eszközölnék, kérem szíves látogatásukat a **minőség és árak** tájékozása céljából. **Sima** (zöld, bordó) **pokréc**, 120 cm. széles, méterje 1 frt 40 kr. Nagy előny vidéki vevőknek: 100 irtos vételnél egyes fogatom, 300 irtos vételnél kettős fogatu gummikerekm áll teljes napon a vevő rendelkezésére. 164

TÖRVÉVÉDVE.

Ellismerő nyilatkozat az „Erzsébet” állami nőiskolától. Dus választékban izléses képi munkák kaphatók **CZAMRA ROBERT** Budapest, IV., Párisi-utca 5. (volt Zsidó-utca). — Egyedüli kézimunka üzlet, mely művészi irányra súlyt fektet. — Vidékre árjegyzék bérmentve.

Congress függönyszövetek sima és ajours óriási választékban, minták ingyen és bérmentve.

Budapest legnagyobb szörme bevásárlási forrása. Óriási raktár divatos Szkunksz Sztóla gallérokban. Viszont eladónak ritka alkalom.

TSUK MIKSÁNAL, ANDRASSY-UT 31. sz. KIRÁLY-UTCA 38. sz.

173 **Pénzt, sok pénzt,** havonként 1000 koronáig kereshet mindenki tisztesztesen minden szak-ismeret nélkül. Kúldje be címét E 956. jelleg alatt a következő címre: Annoncen-Abtheilung des „Merkur” Mannheim, Meerfeldstr.

Brázay-féle sósbornszesz. Használati utasítás minden üveghez mellékelve van. Nagy üveg 2 korona. Kis üveg 1 korona. Kapható mindenütt.

LEGSZEBB.....LEGJOBB.....LEGOLOSÖBB. PAP LAN PAP LAN PAP LAN

ÖSSZEHAJTHATÓ VASÁGY 3KIVETHETŐ MATRAGGAL 10Frt. ÁGYBETÉT 5Frt.

GICHNER JÁNOS

paplan, matrac és kárpitósáru gyáros, szőnye, függöny, vasbutor stb. nagy raktára. 150

Budapest, VII. ker., Erzsébet-körut 20. sz.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldök. Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek, nem tetsző árak kicseréltetnek, vagy a pénz visszaadatik.

HATSCHEK ARTHUR
Budapest, IV. kerület, Muzeum-körut 21. sz.
Iátszerészeti és fényképezőgépek és kellékek szaküzleto.
Különlegességeikben **dus választék jutányos árak** mellett.
E lap olvasói 10%/- árkedvezményben részesülnek.

I. Angol férfi- és gyermekruha-áruház.
Olcsó, szolid árak!
Pontos kiszolgálás!
Saját készítményű férfi- és gyermekruha áruháza.
Magyar gyártmány!
ASZÓDI S. * és TÁRSA
férfiszabó-mester.

VIII., Kerepesi-ut 41. (Adria-szálló épület.)
Nagy választék angol és francia divatkelmékben.
Mérték szerinti megrendeléseket az általánosan elismert 14 frt árakban a legújabb divatkelmékéből készíttetnek. Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek. 162

Magyar királyi államvasutak. 137.082/903. szám.

Hirdetmény.
Németalföld-osztrák-magyar vasuti kötelek. (Díjszabási pótlékok életbeléptetése.)
A fenti kötelek forgalomban 1901. évi június hó 1-től érvényes II. rész 3. füzet és II. rész 4. füzet című díjszabásokhoz folyó évi november hó 1-én a III., illetve I. pótlék lép életbe. A pótlékok helyesbítéseken és kiegészítéseken kívül módosított díjtételeket tartalmaznak vasuti járóművekre stb.
Budapest, 1903 október hóban.
A magy. kir. államvasutak igazgatósága, a részes vasutak nevében is.
(Utánnymás nem díjaztatik.)

A „HARISNYAKIRÁLY” budapesti üzlete kizárólag Teréz-körut 2. szám, a Elismert legjobb harisnyák. Feltétlen szabott és olcsó árak. Feltétlen szabott és olcsó árak

A magyar kir. államvasutak menetrendje.

A vonatok indulása Bpest k. p. udvarról. A vonatok érkezése Bpest k. p. udvarra.

Érvényes 1903 október hó 1-től.

Delelőtt				Délután				Delelőtt				Délután			
vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	vonat-szám	óra	perc	vonat-nome
28	6:20		sz. v. Trieszt, Nagy-Kanizsa Gyulafehérvár, Nagyszobán, Kolozsvár, Tóvis, Maramaros-Sziget	944	12:00		tszsz. Kis-Kőrös Győr, Bécs, Szombat-hely	645	5:00		tszsz. Mária-Radna, Arad	319	12:15		sz. v. Gödöllő
604	6:50		gy. v. Bécs, Graz	8	12:20		sz. v. Hatvan, Miskolc	327	5:20		v. v. Berlin, Rutka	7	12:30		sz. v. L/m. Bruck, Szombat-hely, Győr
10	6:50		sz. v. Rutika, Berlin	320	1:30		sz. v. Gödöllő	1707	5:45		sz. v. Stanislaw, M.-Sziget	301	12:50		gy. v. Berlin, Rutka
302	7:10		gy. v. Kassa, Munkács	504	2:00		gy. v. Kolozsvár, Tóvis, Szatmár-Németi	607	6:10		sz. v. Brassó, Arad	903	1:05		sz. v. Konstant, Belgrad, Bosna-Bród
906	7:15		sz. v. Maramaros-Sziget	602	2:15		sz. v. Arad, Bukarest	47	6:15		tszsz. Bicske, Gyékényes	801	1:10		sz. v. Bukarest, Arad
402	7:25		gy. v. Fehring, Graz	4	2:15		sz. v. Bécs, Paris, London, Fehring	405	6:35		sz. v. Maramaros-Sziget	1901	1:30		sz. v. Gyékényes, Eszék, Pécs
1902	7:30		sz. v. Kassa, Csorba	510	2:20		sz. v. Szolnok	11	6:40		sz. v. Bécs, Triest	401	1:30		sz. v. Lemberg, Kassa
1508	7:35		sz. v. Gödöllő	20	2:25		sz. v. Bicske	907	7:05		sz. v. Belgrad, Bosna-Bród	1	1:50		sz. v. London, Paris, Bécs, Fehring
318	7:50		gy. v. Zagráb, Fiume, Torino, Róma, Pécs, Vinkovca	404	2:35		gy. v. Kassa, Lemberg	1808	7:25		sz. v. Brassó, Kolozsvár	805	7:00		sz. v. Tóvis, Kolozsvár, Szatmár-Németi
1002	8:00		gy. v. Arad, Brassó	904	2:40		sz. v. Bosna-Bród, Belgrad, Konstantinápoly	601	7:50		gy. v. Bukarest, Brassó	503	1:50		sz. v. Hatvan, Szerencs
606	8:10		sz. v. Zagráb, Fiume, Pécs, Bród	312	2:40		sz. v. Hatvan	1021	7:50		v. v. Paks, Adony, Szabolcs	313	2:10		sz. v. Gödöllő
1008	8:15		sz. v. Munkács, M.-Sziget	1902	8:00		gy. v. Gyékényes	1005	8:10		sz. v. Fiume, Zagráb, Bosna-Bród, Pécs	15	6:35		sz. v. Győr
408	8:35		sz. v. Bécs, Graz	910	8:10		sz. v. Szabadka	1509	8:15		sz. v. Csorba, Kassa	605	6:40		sz. v. Brassó, Kolozsvár, Stanislaw, M.-Sziget
2	8:50		gy. v. Kolozsvár, Brassó, M.-Sziget, Stanislaw	1022	8:20		v. v. Adony, Szabolcs, Paks	811	8:45		sz. v. Hatvan	905	6:55		sz. v. Belgrad, Bród
508	9:00		sz. v. Rutika, Berlin	804	8:30		gy. v. Rutika, Berlin	1003	8:50		gy. v. Torino, Róma, Fiume, Zagráb	806	7:00		sz. v. Berlin, Rutika, Szerencs
305	9:35		sz. v. Bécs, Graz	18	4:30		sz. v. Győr	13	9:05		sz. v. Győr	807	7:15		gy. v. Bécs, Graz
			sz. v. Munkács, M.-Sziget	808	5:20		sz. v. Rutika, Berlin	909	9:45		sz. v. Szolnok	605	7:20		sz. v. Brassó, Arad
			sz. v. Kolozsvár, Brassó	608	5:45		sz. v. Kolozsvár, Brassó	909	9:50		sz. v. Berlin, Rutika	1007	7:55		sz. v. Fiume, Zagráb, Bród, Pécs
			sz. v. M.-Sziget, Stanislaw	822	6:55		sz. v. Gödöllő	37	10:15		sz. v. Szabadka	407	8:30		sz. v. Munkács, M.-Sziget
			sz. v. Rutika, Berlin	314	6:25		sz. v. Hatvan				1507	8:50		sz. v. Csorba, Kassa	
			h) Bezárólag november 15-ig, azontul csak Brassóig közlekedik.	1004	6:50		gy. v. Zagráb, Fiume, Róma, Napoly				1001	9:05		gy. v. Torino, Róma, Fiume, Zagr., Vinkovca, Pécs	
			h) Csak hétköznapokon közli.	1706	7:05		sz. v. M.-Sziget, Stanislaw				308	9:15		sz. v. Berlin, Rutika	
				22	7:25		sz. v. Bicske				9	9:25		sz. v. Hécs, Graz	
				1510	8:10		sz. v. Kassa, Csorba				608	9:35		gy. v. Nagy-Szeben, Gyulafehérvár, Tóvis, Kolozsvár, Stanislaw	
				1008	8:30		sz. v. Zagráb, Fiume, Pécs, Bosna-Bród				1301	9:45		sz. v. Graz, Fehring	
				602	9:15		gy. v. Kolozsvár, Bukarest, Stanislaw				403	9:55		sz. v. Munkács, Kassa, Maramaros-Sziget	
				405	9:40		sz. v. Lemberg, Kassa, Maramaros-Sziget								
				1804	9:40		sz. v. Fehring, Brassó								
				805	10:00		sz. v. Arad, Brassó								
				908	10:10		sz. v. Belgrad, Eszék								
				12	10:30		sz. v. Bosna-Bród								
				325	11:10		v. v. Bécs, Sopron								
							sz. v. Rutika, Miskolc								

A vonatok indulása Bpest ny. p. udvarról. A vonatok érkezése Bpest ny. p. udvarra.

Érvényes 1903 október hó 1-től.

Delelőtt				Délután				Delelőtt				Délután			
vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	vonat-szám	óra	perc	vonat-nome
102	1:00		k. ost. Bécs, Paris	6104	12:05		sz. v. Czegléd, Szolnok	7015	12:50		k. ost. Konstantinápoly	155	12:55		sz. v. Palota-Ujpest
148	5:50		ex. v. Oszttende, London	156	12:15		sz. v. Palota-Ujpest	145	5:35		sz. v. Bukarest	703	1:25		gy. v. Bukarest, Verclorova
6102	6:35		sz. v. Palota-Ujpest	128	12:25		sz. v. Nagy-Maros	6101	6:15		sz. v. Szolnok, Czegléd	103	1:50		sz. v. Bázias
1102	6:45		sz. v. Czegléd, Szolnok	4108	12:50		sz. v. Dorog	1407	6:25		sz. v. Berlin, Zsolna	157	2:00		sz. v. Paris, Bécs
150	6:55		sz. v. Esztergom	168	1:45		sz. v. Palota-Ujpest	147	6:35		sz. v. Palota-Ujpest	159	2:05		sz. v. Palota-Ujpest
6012	7:05		v. v. Palota-Ujpest	4110	2:05		gy. v. Bécs, Paris	217	7:05		tszsz. Parkany-Nána	6001	3:15		sz. v. Palota-Ujpest
1404	7:20		gy. v. Lajosmizse	160	2:20		sz. v. Palota-Ujpest	709	7:15		sz. v. Bukarest	127	3:35		sz. v. Lajosmizse
104	8:00		sz. v. Zsolna, Berlin	704	2:30		gy. v. Verclorova	4107	7:25		sz. v. Verclorova	6103	4:15		sz. v. Nagy-Maros
152	8:05		sz. v. Bécs	120	2:35		sz. v. Ersekujvár	117	7:35		sz. v. Bázias	4103	4:30		sz. v. Szolnok, Czegléd
708	8:15		gy. v. Dunakeszi-Alag	4104	2:40		sz. v. Esztergom	149	7:45		sz. v. Dorog	161	5:40		sz. v. Esztergom
712	8:30		sz. v. Temesvár	720	2:45		sz. v. Esztergom	117	7:45		sz. v. Palota-Ujpest	115	5:55		sz. v. Palota-Ujpest
116	9:25		sz. v. Orsova, Bázias	6002	2:55		sz. v. Czegléd	6011	7:50		v. v. Lajosmizse	103	6:00		sz. v. Bécs, Berlin
154	9:35		sz. v. Bécs, Berlin	162	4:15		sz. v. Lajosmizse	131	8:10		sz. v. Parkany-Nána	105	7:10		gy. v. Palota-Ujpest
			sz. v. Palota-Ujpest	130	4:25		sz. v. Palota-Ujpest	713	8:25		sz. v. K.-K.-Félegyháza	711	7:40		sz. v. Bécs
				716	4:30		sz. v. Nagy-Maros	4101	8:35		sz. v. Esztergom	165	8:20		gy. v. Orsova, Báz., Temesv.
				108	5:15		sz. v. Szeged	151	9:10		sz. v. Dunakeszi-Alag	125	8:45		sz. v. Palota-Ujpest
				164	6:00		sz. v. Palota-Ujpest	1403	9:40		gy. v. Berlin, Zsolna, Pozsony	107	9:05		gy. v. Nagy-Maros
				1406	6:15		sz. v. Zsolna, Berlin	153	10:20		sz. v. Palota-Ujpest	4105	9:15		sz. v. Bécs
				124	6:20		sz. v. Pozsony	715	10:55		sz. v. Szeged	1405	9:45		gy. v. Esztergom
				4106	6:40		sz. v. Parkany-Nána	119	11:05		sz. v. Ersekujvár	719	9:55		sz. v. Berlin, Zsolna
				710	6:50		sz. v. Esztergom				4109	10:05		sz. v. Szolnok, Czegléd	
				6014	7:25		v. v. Bukarest, Bázias				167	10:15		sz. v. Palota-Ujpest	
				166	7:40		sz. v. Verclorova				1299	10:30		sz. v. Vác	
				1325	7:50		sz. v. Palota-Ujpest				9014	10:55		k. ost. Konstantinápoly	
				168	8:20		sz. v. Palota-Ujpest				101	11:00		ex. v. Belgrad	
				118	10:00		sz. v. Bécs, Paris				6013	11:10		exp. v. London, Ostende, Paris, Bécs	
				708	10:10		gy. v. Szeged, Bázias, Bukarest							sz. v. Lajosmizse	
				714	10:20		sz. v. K.-K.-Félegyháza								
				1408	10:30		sz. v. Zsolna, Berlin								
				9029	11:20		k. e. v. Konstantinápoly								
				7029	11:30		koev. Bukarest, Konstantinápoly								

A vonatok indulása Buda-Osászfürdő kitérőről.

A vonatok érkezése Buda-Osászfürdő kitérőbe.

4002	6:14		sz. v. Esztergom	4008	12:30		sz. v. Dorog	4003	4:30		sz. v. Esztergom
				4010	1:55		sz. v. Pács	4005	9:22		sz. v. Esztergom
				4004	2:20		sz. v. Palota-Ujpest	4009	10:10		sz. v. Palota-Ujpest
				4006	6:30		sz. v. Esztergom				

Minden szó 3 fill.

Vastagabb betűből 5 fill.

APRÓ HIRDETÉSEK

A legkisebb hirdetés ára: 30 fillér.

A Magyarorság minden előfizetőjének egy 10 szóból álló apróhirdetést havonként 10-szer ingyen közlünk.

Az apróhirdetésekre beérkezett kérdésközpontokra ingyen felvilágosítást adunk, ha a tudakozó a szükséges válaszlehetőségeket beküldi. Ha valaki körülményesebb értesítést kíván, a szükséges válaszlehetőségeket felül még 40 fillér küldendő.

Törlesztési készpénz-kölcsönt

Földbirtokokra, valamint budapesti bérházak, házfűtések, telkek stb. továbbá környékbeli ingatlanok II. és III. rangú tételére 4-7%-os kamattal mellett; személyi kölcsönök kezés és kezés nélkül minden hitelképes egyénnek bavi vagy negyedévi törlesztésre gyorsan és pontosan eszközöl a Központi Hitelforgalmi Intézet VII., Akácia-utca 10. Levélbeli felvilágosításra válaszlehetőség küldendő.

Művészies munka!

KLEIN ADOLF
férfi-szabó üzletében
Budapest, VI., Deseffy-u. 23.
„Munkácsi”-hoz.

Készít mérték szerint öltönyt vagy felöltőt 15 frittól fellebb gyapjuszövet maradékból. Vidéki megrendelések pontosan teljesítenek. Kívánatra mintákat küldök. Akadémiai szabászat szerint. Több évi tapasztalatomat Neufänder Testvérek és Weiner és Grünbaum cs. és kir. udv. szabónál szerezttem.

Licht Mór

uri- és női cipész-mester
Budapest, Váci-körút 55.

Ajánlja dusan berendezett raktárát saját készítményű uri-, női- és gyermek-cipőkből a legolcsóbb árban. Mértékszerű megrendelések jutányos árban és pontosan eszközöltenek.

WEISZ JÓNÁS

órá- és ékszer-üzlet
Budapest, VI., Váci-körút 53.

Olcso jó és pontos kiszolgálás. Három évi jótállás. Nagy választék inga-, zseb- és fali-órákban. Javítások házból és házhoz szállítatnak.

1 forint

leti részletre elegáns férfiruhák mérték szerint olcsó áron kaphatók. Weisz Jakab József-körút 31/a.

Kerékpárok.

Legújabb modell, új kerékpárokat 130 kor.-ért szállítok, alkatrészeket átalakításokat és mindennemű javításokat méltány leszállított áron eszközölök. Árjegyzék bérmentve.

MALIK ZSIGMOND
Budapest, VIII., Légszesz-u. 2.

Domonkos Lajos

uri és női cipész mester
Budapest, Teréz-körút 32.

Ajánlja dusan berendezett raktárát saját készítményű uri-, női- és gyermek-cipőkből a legolcsóbb árban. — Mértékszerű megrendelések jutányos árban és pontosan eszközöltenek.

Jelszó: pártoljuk a hazai ipart!

Orlik András

cipész-mester

Budapest, VII., Csömöri-ut 22.

Ajánlja dusan felszerelt saját műhelyében készült uri-, női- és gyermekcipő raktárát. Férfi-cipők 3, 3-50, 4, 4-50 és 5 frt. Női cipők 3, 3-50, 4, 4-50 és 5 frt. Gyermek-cipők 1 frt 20 kr.-tól feljebb. Mértékszerű megrendelések a legújabb divat szerint a legolcsóbb árban számítatnak. Javítások gyorsan s pontosan eszközöltenek.

Legolcsóbb bevásárlási tórrás.

SZELLO R.

saját készítményű uri-, női- és gyermek cipő-raktára
Budapest, Csömöri-ut 12. sz.
(Keleti pályaudvarral szemben.)
Mértékszerű megrendelések pontosan készítenek. Vidéki megrendelések gyorsan eszközöltenek. Javítások elfogadhatnak.

DRESZMANN KAROLY

BUDAPEST

borotva homorú-köszörűlde villanyerővel — Különleges-ségi üzlet borbély- és fodrászati-cikkekből. — Nagy raktár angol és svéd borotvákban. — Iroda és forgalmi helyiség: VII., Rottenbiller-utca 6/a. (Munkás-u. sarok).

Butort

és kárpitos munkákat részletfizetésre is ad Löwy Lipót VI., Lázár-utca 18.

Alapos oktatást a francia-, angol-, olasz-, magyar- és német-nyelvben (nyelvtan, társalgás, levelezés, stb.) ad egy urnő, ki az illető országokban tartózkodott. Kitűnő referenciák. VII., Erzsébet-körút 58. sz., II. emelet 13. ajtó.

Pénzkölcsönt!

Kis- és nagybirtokosoknak, kiknek birtokait nagy kamatu adóság terhelé és ezt olcsó kamatos pénzzel akarja kifizetni, avagy ha új kölcsönt akar felvenni, oly pénzt, melyre csak 4% kamat fizetendő s mely kamattal a tőke is törlesztve lesz s adós bármikor felmondhat, a pénzügyet azonban nem mondhat fel, teljes bizalommal forduljon **Grünfeld S.-hez** Budapest, Király-u. 28. sz.

610.000 koronát
Hecht Bankháznál nyerték

Üres hely, fentartva a HECHT Bankház jövődjé nyereségét tudtul adó plakatoknak.

Huzás november 19. és 20-án.

Hecht Bankház Budapest, Ferenciek-tere 6. és Erzsébet-körút 32.

Szerencseszámok:	Kivágandó!	Megrendelő-lap.	Kivágandó!	Szerencseszámok:
33.189	<p>T. Hecht Bankháznak Budapest, Megrendelek önöknél.....drb 1/1 1/2 1/4 1/8 osztálysorsjegyet.</p> <p>A pénzt postautalványon egyidejűleg küldtem. Kérem a sorsjegyeket utánvétellel küldeni. ==</p> <p>☐ A meg nem felelő ☐ Név..... ☐ rendelési módokat ☐ Lakhely..... ☐ ténnyel áthuzandó</p> <p>Osztálysorsjegy-árak: Egy egész kor. 12.— Egy negyed kor. 3.— Egy fél „ 6.— Egy nyolcad „ 1.50</p>			63.963
48.369				79.509
Ezen számok 1/8 részben is kaphatók.				Ezen számok 1/8 részben is kaphatók. H

Az ipar esodaja! Egy darab összerakható vasagy acél-sodrony ágybetéttel 3 réteg matracral és terítővel 12 frt. Egy darab selyemnaplan fodroval és zsebbel, minden színben megrendelhető 125 cm. széles, 180 cm. hosszú 12-50 frt. Egyedül kapható: **GICHNER testvéreknél** Budapest, Muzeum-körút 27. sz. 186. Páncs- és matracgyár, szőnyeg- és vasbutor- raktár Árjegyzéket ingyen és bérmentve küldünk.

BUTOROK

a legegyszerűbbtől a legfinomabb kivitelig legjutányosabban kaphatók ugy készpénzért, mint részletfizetésre **EHRENTREU** és **FUCHS** testvéreknél Budapest, VI., Teréz-körút 3. (Andrássy-ut közelében). Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Nyomatott a «Stephaneum» körforgó gépén Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.